

## Radyo ve Televizyon Yasasına Tepkiler

# Yasada Büyük Aksaklıklar Var

**Hıfzı TOPUZ**

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları hakkında kanun uzun tartışmalar sonra 13 Mart 1994'te kabul edildi. Yeni yasada sayısız aksaklıklar var. Bunların olmaması için hukukçular, basın, radyo-televizyon gazetecileri, üniversitelerdeki iletişim uzmanları ve çeşitli mesleksel dernekler 1990'dan beri savaş veriyorlardı, ama sunulan önerilerin pek çoğu ne yazık ki göz önünde tutulmadı.

Biz, önceleri İletişim Araştırmaları Derneği İLAD'ın çalışmaları çevresi içinde, sonra da Unesco İletişim Komitesi olarak bu konuda çeşitli seminerler düzenledik. Toplantılarda görüşlerimizi açıkladık, önce İletişim Araştırma bülteninde, sonra da İletişim Dünyası'nda incelemeler, bildirimler yayımladık, 1992 başlarında Devlet başkanlığına görüşlerimizi ilettik, Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin, TV Yayıncılar Derneği'nin, Türsak'la TÜSES'in ortak düzenledikleri seminerlerde önerilerimizi yineledik, sonuç vermedi.

Biz özellikle hükümetin karşısında bağımsız görüşleri savunabilecek özerk bir Radyo-TV Yüksek Kurulu'nun oluşturulmasından yanaydık. Bu görüşlerimizi daha 1990 yılında TÜSES'le birlikte yayınladığımız **Yarınım Radyo ve TV Düzeni** adlı kitapta ortaya koymuş ve üst kurul üyelerinin şu biçimde seçilmelerini önermiştik.

- Üyelerden birini Cumhurbaşkanı atar;

- Genel seçimlerde en çok oy alan ilk üç partinin yekili organları birer üye seçerler;

- Üyelerden biri Üniversitelerarası kurulunca, biri Anayasa Mahkemesi başkanlığınca, biri Danıştay başkanlığınca, biri Yargıtay başkanlığınca seçilir;

- Gazeteci dernek ve sendikaları, Basın Konseyi, Yazarlar Sendikası, PEN derneği, Gazete Sahipleri Sendi-

**Prof. Dr. Çetin Özek:**

*"Yasa çağdaş demokratik anlayışla tümüyle çelişmektedir. Yasanın değiştirilmesi değil, tümünden yenilenmesi gerektiği inancındayım." (Yazısı 2. sayfada)*

**Nail Güreli:**

*"En kötü yasa bile yasasızlıktan iyidir. Bu bir tepki yasasıdır, bazı maddelerinin değiştirilmesi gerekir. Üst Kurulun tümüyle siyasal partilerin göstereceği adaylar arasından belirlenmesi Radyo-TV yayıncılığını siyasal otoritenin eline teslim etmektir." (Yazısı 4. sayfada)*

**Orhan Erinç:**

*"Yasanın tümünü olumlu bulmak mümkün değildir. Eksikliklerin giderilmesi ve boşlukların doldurulması için öneriler hazırlıyoruz." (Yazısı 8. sayfada)*

**Haluk Şahin:**

*"Türkiye'nin siyasal kadroları mükemmel bir yasa yapacak durumdaydılar. Geçmişte yapılabilecek tüm hataları yapmışlardı. Önlerinde Avrupa ülkelerinin deneyimi vardı. Ama umutlar kursakta kaldı." (Yazısı 6. sayfada.)*

kalarının temsilcileri biraraya gelerek üç üye seçerler. (Bu topluluğu şimdi Radyo-TV örgütleri temsilcilerini de katmak gerekir.)

Üst Kurulun böylece 11 üyeden oluşması önerilmişti. Oysa yeni yasa ile Kurul Üyelerinin seçimi Mecliste aritmetik üstünlüğü olan iktidar ve muhalefet partilerine bırakıldı. Böylece sosyal demokrat eğilimli partilerin adayları seçimleri kazanamadılar. Kurul sadece sağcı partilerin adaylarından oluştu. Anayasa Mahkemesine, Yargıtay'a, Üniversitelerarası Kurul'a ve mesleksel örgütlere hiçbir hak tanınmadı. Bu sistemle iktidar karşısında bağımsız bir kurulun oluşturulduğu söylenemez.

Belediyelerin, kültür derneklerinin, üniversitelerin, sendika örgütlerinin radyo ve TV kurumlarına izin verilmiş olması da demokratik iletişim ilkeleri ile kolayca bağdaşmaz.

Radyo ve TV kuruluşları konusunda bir yasanın çıkmasını ve yayıncılık alanında anarşiye son verilmesini elbette destekliyoruz. Ama yasadaki aksaklıkların şimdiden üzerine eğilmek ve mutlaka değişiklik tasarıları hazırlamak gerekmektedir.

Arkadaşımız Güneş Buharlı bu konunun üzerine eğilerek Prof. Çetin Özek, Nail Güreli, Orhan Erinç ve Haluk Şahin'den demeçler aldı. Bu sayımızda onların görüşlerine yer veriyoruz.

Prof. Dr. Çetin Özek:

# Değiştirilmesi Değil, Yeniden Yapılması Gereken Yasa

**I-**Anayasaya aykırı olarak başlanan ve korsanlıkla suçlanan, "oğlum radyosunu istiyor", "ben de radyomu istiyorum" türünden hukuka aykırılığı destekleyen siyasal istismarla sürdürülen özel TV / radyo yayınları, Anayasa'nın 133. maddesinin değiştirilmesiyle düzenlenmesi olmayan bir yasallığa kavuşmuştu. Yasallığı sağlayan TV-radyo kuruluşlarının da, siyasal gücün de, özellikle seçimlerden önce yasal düzenleme konusunda hevesli olmadığı da görülmüştü. Bazı yayın kuruluşlarının, halkı tahrik eden sorumsuz yayınların yarattığı olaylar ve belki de bazı etkin güçlerin istemiyle birleşince, yasal düzenleme konusundaki savsaklama yerini belirgin bir aceleciliğe bıraktı.

Ve böylece "özgür ve doğru haber, bilgi dolaşımı"nın demokratik, çağdaş, evrensel kurallarıyla bağdaşmayan "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında" 3984 Sayılı Kanun kabul ediliyor. Cumhurbaşkanı dahi "zaman içinde değiştirilir" diyerek içine sindiremediğini açığa vurduğu Yasa'yı onaylıyor.

Eleştirilecek yönleri ayrıntılı olarak yazılsa küçük bir yapıt oluşturulabilecek bu Yasa hakkında kısa bir yazı kapsamında ancak belli başlı sorulara değinmekle yetinmekten başka bir yol olmasa gerekir.

Önce şu hususu vurgulamak gerekir ki "Özel TV/radyo sistemi" ile "özgür TV/radyo" sistemi eşanlama gelmemektedir. Diğer bir deyişle, "tekelci" olmayan sistem mutlaka "özgürlükçü sistem" olarak kabul edilemez. "Özgürlükçü olmayan" bir yapıda da "özel iletişim" sistemi oluşturulabilir.

Özgürlükçü, demokratik "TV/radyo" sistemine ulaşabilmek için, özel ve devlet yayınlarını kapsamına alan, belirli kurallara işlerlik kazandırmak gerekir.

**1-1** Özel TV / Radyo Yayınlarının "izne" bağlı olmaması,

**2-1** TV / Radyo sisteminin, "düşünce açıklamak özgürlüğünü" ve dolayısıyla "halkın öğrenme hakkını" sınırlayıcı biçimde düzenlenmemesi; "özgür haber bilgi dolaşımı"nın sağlanan bir yasal yapının oluşturulması,

**3-1** Özgür, yaygın, doğru haber dolaşımı'nın sağlanması için "habere ulaşmak", "haberi yayımlayabilmek" hakkı'nın sağlanması ve güvence altına alınması,

**4-1** "Özgür dolaşımı" sağlanan "haber/bilgi"nin, "doğru haber/bilgi" olmasını sağlayacak, gerçeklerin saptırılmasını önleyecek önlemlerin alınması konusunda siyasal iktidarın yükümlülük üstlenmesi. Bu yükümlülük, demokratik düzende egemen, halkın sadece bilgi edinmesi değil, doğru bilgi edinmesi hakkı'nın varlığı kuralı'nın doğal sonucudur.

"Haber dolaşımı" bir "süreç"dir ve bu sürecin "bilgilenme" üretimi gerçekleşir. Bilgilenme hakkının temel bir "hak" olarak kabulünün mantığı ve "işlevi"de, halkın doğruları öğrenmesi ve böylece "sağlıklı siyasal katılım"ın sağlanmasıdır. Bu nedenle "saptırılmış haber ve bilgi dolaşımının engellenmesi, amaca ulaşabilmenin vazgeçilmez koşuludur. "Sapmalar"ın, gerçektışı haber dolaşımı'nın önlenmesine yönelik önlemlerin yasal düzenleme konusu yapılması zorunludur.

Belirtilen nedenledir ki, "özgür, doğru, yaygın haber/bilgi dolaşımını" sağlayacak önlemleri almak, bu doğrultuda yasal sistem oluşturmak da, siyasal iktidarın yükümlülüğü kapsamındadır. Demokratik bir siyasal iktidar düzeninde "İktidar", "haber/bilginin içerik açısından özgür dolaşımını sağlamak" ve "dolaşan haber bilginin saptırılmasını önlemek" zorundadır.

**II.** Belki "özgür şirketleşme, ticaret" olanağını sağlayan 3084 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun" denilen temel kurallar açısından değerlendirildiğinde çağdaş, demokratik ülkelerde geçerli kurallarla temelden çeliştiği kabul edilmek gerekir. Görünürde, haber dolaşımının saptırılmasını önleyecek, TV kuruluşlarında saydam yapının gerçekleştirilmesine yönelik sınırlı, yetersiz ve güvenceden yoksun kurallara yer verilmesine karşın, "özgür doğru haber dolaşımı" açısından ise olabildiğince yasakçı bir sistem oluşturulduğu görülmektedir.

Gerçekten:

**1-1** Özel TV / Radyo kuruluşu, "izin" koşuluna bağlanmamalıdır. Kuruluş, önceden belirlenmiş, "teknik" ve "sermaye" uygunluğu saptandığında verilecek "ruhsat" ile kurulabilmelidir. "Ruhsat", istemde bulunanın görüşüne göre değil, kurulmak istenen sistemin teknik gereklerle uygunluğu göz önünde bulundurulacak şekilde verilmelidir. "Ruhsat" verilip verilmemesine ilişkin "karara" karşı yargı yolu açık tutulmalıdır.

3984 sayılı Yasa ise, TV kuruluşunu sadece "teknik" açıdan değil genel olarak "izne" bağlamaktadır. Bu yöntem, gerçekte, "öndenetim", haber dolaşımı hak / görevi'nin sınırlandırılması anlamına gelmektedir.

**2-1** "Yayın ilkeleri" ve "yayın ilkelerine aykırılık" belirgin somut ölçülere göre belirlenmek ve çağdaş, demokratik yayın kurallarını dile getiren nitelik taşımak gerekir. "Halk'ın doğrularını öğrenme hakkı"na işlerlik sağlayacak kurallar ilke olarak öngörülmelidir. Diğer bir deyişle, ilkeler yasaklayıcı değil, özgür ve doğru haber dolaşımını gerçekleştiren temele dayandırılmalıdır.

Yasa ise, yasaklayıcılığı yeğleyen bir mantığın ürünü. Gerçekten, Yasada, Türkiye'de çağdaş iletişim düzeninin oluşmasına ilişkin olumlu koşullara yer verilmezken, 4. maddede sınırı belirsiz, uyulması zorunlu ve ağır yaptırım ile karşılaşan "yasak ilkeleri" salanmıştır. Örneğin, "kamu yararına aykırılık", "milli güvenliğe aykırılık", "kamu düzenine aykırılık" gibi, sınır ve kapsamı belirgin olmayan deyiş ve "kavramlar" ölçü alındığında, "özgür ve çok yönlü haber dolaşımının" sınırlandırılması, "resmi görüş"ün egemen olması tehlikesini doğacak, "izin verilen / izin verilmeyen düşünce alanları" yaratılacaktır.

Gerçekte, yaptırım gerektiren yayın eylemlerini yasalar belirler ve yayın organları bu konuda görevini yerine getirir. Kaldı ki, çoğulcu ve tekelleşmenin kaldırıldığı bir TV / Radyo düzeninde, yayınları izleyip, izlememek bireylerin seçeneğidir. Bu nedenledir ki aşırı sınırlayıcı kurallara bağlamak yerinde değildir. Bireylere "tercih" olanağının sağlanması

# Değiştirilmesi değil, Yeniden Yapılması Gereken Yasa

gerekir. Bu konuda, özellikle, "müshahhelenlik", "küçüklerin muzır yayından korunması" gibi bahanelere dayanılarak, yayınları "seçme" olanağının sınırlandırılması yöneliyinden kaçınmak gerekirdi. "Ahlak", "örf ve adet", "gelenek" gibi kavramların toplumsal koşullara göre değiştiği ve "yasa" ile bu kavramların korunamayacağı unutulmamalıdır.

**3-1) Devlet TV / Radyo kuruluşları ile özel kuruluşların tümünü kapsayan "genel kurallar"ı içeren yasal düzenleme yapılmak gerekir.** "Yönetim, karar ve denetleme birimleri" de, devlet ve özel teşebbüs "yayın kuruluşları"na kapsamına alacak biçimde kurulmalıdır. Radyo ve TV Yayıncılığının işlevi ve işlevin "kamusal niteliği" göz önünde bulundurularak, tüm "yönetim/denetim birimleri", "özerk", "yansız" kamu kuruluşu şeklinde oluşturulmalıdır. "Özerklik ve yansızlık", siyasal iktidarla ilişkiler açısından olduğu kadar, değişik "tv-radyo kuruluşu" arasındaki ilişkiler açısından da geçerli olmak gerekir.

Bu kapsamda Yasa değerlendirildiğinde:

a) Radyo-TV yayınları düzenlemekle görevli sayılan "Üst Kurul'un uyması gereken genel kurallar belirlenmezken, yasaklayıcı, denetleyici ve cezalandırıcı bir siyasal kuruluş oluşturulmuştur.

Kanun, "üst kurul"a, radyo-TV yayınları'nı içerik açısından denetleme yetkisini vermektedir. "Üst kurul siyasal parti kontenjanına göre oluşturulmuş, "başbakanlığa" bağlı, "yönetimsel yetki"dir ve siyasal bir tabana dayanmaktadır. Yönetimsel yetkiye, yayının içeriğini denetleme yetkisi verilmesi, kaçınılmaz biçimde "çok yönlü haber dolaşımı"nın sınırlandırılması sonucunu yaratacaktır.

b) Yönetimsel yetki, yayın kuruluşları'nı, "yayın tekniği", "yapısal durumu" ve "yönetimsel işlevi" açısından yasal kurallara uygunluğu denetleyebilmelidir. Yayınların içerik açısından denetiminin, siyasal nitelikli yönetimsel yetkiye tanınması, "haber dolaşımı"nın bu yetki'nin eğilim ve tercihlerine göre gerçekleşmesi sonucunu yaratır; bu ise, "çok yönlü haber dolaşımı" kuralına aykırıdır. Demokratik kurallar ise, denetim yetkisi'nin, "üst kurula" karşı da bağımsız bir organ oluşturulmasını gerektirir.

c) Kaldı ki, Yasa, yönetimsel ve siyasal güce, içerik denetlemesi yap-

mak yetkisini vermekle kalmamış, yaptırım uygulama erkini de tanımıştır.

Gerçekten,

aa) Yasanın 25. maddesi, "radyo Tv" yayını'nın "başbakanlık" tarafından "men edilmesi" olanağını kabul etmektedir. Her ne kadar, bu yetki'nin kullanılabilmesi "milli güvenliği gerekli kılması" koşuluna bağlanmışsa da, "milli güvenlik" kavramı soyut, kaypak bir kavramdır. Bu açıdan, her yayının "men edilmesi" söz konusudur. Yayınların, "ön denetlenmesi" sansür anlamına geleceği için bu yetki hangi amaçla olursa olsun tanınamak gerekir. "Sansür yasağı" sadece "basın" açısından değil tüm kitle iletişim araçları açısından geçerlidir. Gerçekten, "sansür yasağı", "özgür haber bilgi dolaşımı"nın sağlanmasına kabul edilmiş bir kuraldır ve bu nedenle özellikle yönetimsel yetkiye ödenetim olanağı tanındığında özgür haber dolaşımından söz edilemez.

bb) Yasanın 35. maddesi de, 4. madde de belirtilen "ilkeler"e aykırı yayın yapılması durumunda, Üst Kurul'un radyo televizyon kuruluşlarının "izin uygulamasını bir yıla kadar durdurma veya iptal etme" yetkisini kabul etmiştir. 4. maddede belirtilen yayının, ilkelere aykırılığı kolayca ileri sürülebilir. Böyle bir yapıda, siyasal güçten bağımsız, özgür haber dolaşım özgürlüğünden söz edilemez. Üst kurul'un yayınları içerik açısından denetlemek ve yayının hakkını, yargı kararı olmaksızın, iptal etmek olanağı, kesinlikle "sansür" yetkisidir.

"Yayın" ancak suç oluşturduğu durumda ve "yargı kararı" ile durdurulabilir veya "yayın" nedeniyle "yaptırım" uygulanabilir. "Yönetimsel yetki" ancak, kendince saptadığı "hukuka aykırı yayınları", soruşturulması için yargısal yetkiye bildirebilmelidir.

**4-1) Kısaca bazı önemli sorulara da işaret etmek gerekirse:**

a) Yasa, kötü, anlaşılmasız, titizlikten uzak bir dille yazılmış olup, çok sayıda yanlış kullanılmış terim ve yasa yollamaları içermektedir. Bu yapı, Yasa'nın uygulanması açısından önemli sorunlar yaratacaktır.

b) 2954 sayılı "Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu" büyük ölçüde yürürlükte. TRT açısından "özerklik" sağlanmadığı gibi, 2954 sayılı Yasa arasında uyum da kurulmamıştır. İki yasa arasındaki uyumsuzluk

ve çelişki aynı ülkede birbirinden farklı iki TV-radyo sisteminin birlikte uygulanması gibi bir sonuç yaratmıştır.

c) Nitekim, TRT yasasında TV/radyo yayını ile işlenecek suçlar açısından uygulanması gereken "özel ceza sorumluluk" kurallarına yer verilmemişken 3984 sayılı Yasada benzeri kurallara yer verilmemiştir. Bu durumda aynı suç işlendiğinde, TRT açısından başka, özel TV / radyo açısından farklı sorumluluk uygulamaları yapılacaktır. Böyle bir yasal düzen, eşitlik kuralına, hukuk devleti kuralına aykırıdır.

d) Aynı türden çelişki, manevi tazminat uygulaması açısından da söz konusudur. 3984 Sayılı Yasa, kişilik haklarına saldırı halinde, kanımca "manevi tazminat" kavramıyla bağdaşmayan, tazminata "ceza" niteliği yükleyen bir şekilde, en az yüz milyon T.L. manevi tazminat ödenmesini öngörmektedir. TRT yasası ise böyle bir kuralı içermemektedir. Bu durumda, aynı türden hukuka aykırı eylem açısından, yayının yapıldığı kuruluşun niteliğine göre farklı manevi tazminata karar verilmesi sonucu doğacaktır.

e) Kişilik hakkının korunması ve bu amaçla "cevap ve düzeltme"nin yayınlanmasının sağlanması elbette zorunludur. 3984 Sayılı Yasa'nın 28. Maddesine göre, yargı kararına rağmen "cevap ve düzeltme"nin yayınlanmaması veya geciktirilmesi durumunda, Üst Kurul'a, "üç aya kadar yayını durdurma" tekrarı halinde "izni iptal" yetkisi tanımaktadır. Yayının üç ay süreyle durdurulması veya iznin iptali, yayın kuruluşu hakkında "ölüm cezası" vermek anlamına gelmektedir.

Kaldı ki, bu konuda da, TRT Yasası ile çelişmektedir. Gerçekten, 2954 Sayılı Yasa'nın 28. maddesinde düzenlenen "cevap ve düzeltme hakkı"na ilişkin aykırılık, genel sorumluluk kurallarının uygulanması sonucunu yaratacaktır. İki yasal düzenleme arasındaki böylesine bir eşitsizliğin "hukuk devleti" kavramıyla bağdaşmazlığı açıktır.

Kısaca değinmeye çalıştığımız sorunlar, 3984 Sayılı Yasa'nın çağdaş demokratik anlayışla tümünden çeliştirmesi kanıtlanmaktadır. Bu açıdan, Yasa'nın değiştirilmesi değil tümünden yenilenmesi gerektiği inancındayım.

**Nail Güreli :**  
(Gazeteciler Cemiyeti Başkanı)

# "Bir Yasa Gerekli, Ama Bu Yasa Değil"

Kamuoyunda kısaca Radyo TV Yasası diye anılan 3984 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun" konusunda bugüne kadar belirtilen görüşler arasında iki noktada ortak payda oluştuğunu gözlemliyoruz. Bunlardan biri, Radyo-TV yayıncılığı alanında yaşanan kuralsızlığı sona erdirecek olması bakımından, "kötü" de olsa bir yasanın çıkarılması "iyi"dir. Daha kısa bir deyişle, en kötü yasa bile, yasasızlıktan iyidir. İkinci ortak payda ise, bu yasanın bir tepki yasası olduğu ve bazı maddelerinin değiştirilmesi gerektiğidir.

Biz kişisel olarak, temelde her iki görüşe de katılıyoruz. Öncelikle, bu yasanın bir tepki yasası olduğunu, tepki yasalarının ise kalıcı ve sağlıklı bir çözüm getiremeyeceğini düşünüyoruz. Bu yasanın tepki yasası oluşu, yalnızca "apar topar" çıkarılışından kaynaklanmıyor. Yasanın hazırlanması için yola çıkışta egemen olan anlayış bir tepkinin izlerini taşıyor. Bilindiği gibi bu yasa TBMM'de ilginç bir görüşme süreci geçirmiştir. İlk 24 maddesi kabul edildikten sonra görüşmelere uzun süre ara verilmiş, hatta tasarı "rafa kaldırılmış"tır. Ancak bir süre sonra iki TV kurumunun kamuoyunu etkileyen ve eleştirilere hedef olan yayını üzerine, Meclis hemen toplanarak bir gece içinde 25 maddeden sonra ki maddeleri (Yasa'nın tümü 42 madde ve geçici 9 maddeden oluşuyor) görüşerek kabul etmiştir. Bu görüşmelerin fizik anlamıyla da tam bir tepkiyi yansıttığı açıktır. Ancak, Meclis'in daha önceden izlediği yol ve Anayasa Komisyonu'nun hazırladığı metin kalıcı çözümler arayışından çok, potansiyel bir tepki anlayışını yansıtmaktadır.

Bütün yanlışlarına ve kötü yanlarına karşın, bir kuralsızlığı sona erdirmesi bakımından yasanın çıkarılmasını olumlu bulan görüşe ge-

lince, biz buna temelde katılmakla birlikte, bir "not düşmek" gereğini de duyuyoruz. Kararsızlığı sona erdirmek için "bir yasa"nın çıkarılması olumlu değildir.

Yasayı savunanların gerekçelerinden biri şu: "Özel radyo ve Tv'ler uzun zamandır tam bir sorumsuzluk örneği vererek yayın yaptılar ve bu sonucu davet ettiler." Bu söylemde gerçek payı elbet vardır, ama maddelerin öteki yüzündeki gerçeği de saptamamız gerekir ki, o da şudur: Uzun zamandır tam bir sorumsuzluk örneği veren Hükümet, siyasi partiler ve parlamento, doğru dürüst bir Radyo-Tv yasası çıkarmakla bugünkü sonucu davet etmiştir. Hatta, bu kuralsızlıktan bazı politikacıların ve kimi çevrelerin "Siyasal ve diğer çıkarlar" umdukları da söylenebilir.

Bu genel saptamalardan sonra, yasanın içeriğine geçebiliriz.

Bizim yukarıda belirttiğimiz "teпки anlayışı"nın en belirgin örneğine, "Radyo ve Televizyon Üst Kurulu"nun oluşumuna ilişkin 6. madde de rastlıyoruz. Bu maddeye göre, Üst Kurul "Devlet memuru olma niteliğine sahip, beş iktidar partisi veya partilerinin, dördü muhalefet partilerinin göstereceği adaylar arasında TBMM'ince seçilen dokuz üyeden" oluşmaktadır.

Bu maddeye ilk günden beri yapılan eleştirilerin hiçbir şekilde dikkate alınmayışı, yasa tasarısının nasıl bir "teпки" anlayışıyla hazırlanmış olduğunu kanıtlarından biridir.

## Parti adayları

Üst Kurul'un tümüyle siyasal partilerin göstereceği adaylar arasından belirlenmesi, radyo Tv yayıncılığını siyasal otoritenin eline teslim etmekten başka bir şey değildir, sansürcü bir anlayışı yansıtmaktadır. Yasa tasarısını hazırlayanların kendilerini "teпки" havasına kapırdıkları ve radyo-Tv yayıncılığında başarılı ülkelerdeki örnekleri dikkate almadıkları anlaşılıyor.

Örneğin Fransa'da bu kurulda Cumhurbaşkanı'nın, parlamentonun seçtiği üyelerin yanısıra yargı organlarından, Fransız Akademisi'nden gelen birer ve basın kuruluşlarından gelen üç temsilci bulunmaktadır.

Özgürlükçü, çoğulcu, demokratik yayıncılığa temelden ters düşen bir siyasal tekelciliğin yanısıra, 6. madde hukuksal açıdan da sakat görünmektedir. Anayasanın 87. maddesine göre, böyle bir kurulu seçme işinin Meclisin yetkileri arasında olup olmadığı ciddi bir biçimde tartışma konusudur.

Sözü edilen maddenin Üst Kurul Üyelerinin "Devlet memuru olma niteliğine sahip" bulunma zorunluluğunu getirmesi de bir başka sınırlamadır. Uygulama, öğrenim ve yaş koşulları dikkate alındığında, bu kurulda görev yapabilecek nitelikteki bazı uzmanlardan yararlanılmaması sonucunu doğurabilecektir.

Uygulamada sıkıntı yaratacak ya da uygulanamayacak olan "Sakıncalı" maddelerden önemli ikisi, kişisel görüşümüze göre, 25. ve 28. maddelerdir.

"Yayınlara men edilmesi" başlığını taşıyan 25. madde "kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması kuvvetle ihtimal dahilinde" gibi çok göreceli, her yana çekilebilecek tanımlarla Başbakanı veya görevlendirileceği Bakanı yayını durdurma yetkisi vermektedir. Gerçi İngiltere'deki yasa İçişleri Bakanına böyle bir yetki tanımaktadır, ama gerek demokrasi geleneğinin gerek kavamların yerleşmiş olması bakımından o ülkeyle bir kıyaslama yapıldığında, bizdeki uygulama açısından iyimser olma güçleşmektedir. "Kamu düzeninin bozulması ihtimali" çok göreceli bir tanımdır. Bunun halkın haber alma hakkını sınırlayıcı yönde kullanılması olasıdır. Demokrasilerde, kamu düzenini bozabilecek olayları, gelişmeleri ve bunları kimlerin yarattığını halkın serbestçe öğrenmesi hakkı vardır.

# "Bir" Yasa Gerekli, Ama Bu Yasa Değil

Bu hak Başbakan ya da bir Bakan tarafından sınırlanmamalıdır. Böyle bir yetkinin ancak bir yargıya, ivedi durumlarda Yargıtay Başkanına tanınması düşünülebilir.

## Düzeltilme ve cevap hakkı

"Düzeltilme ve cevap Hakkı"nın düzenliyen 28. maddeye gelince, öncelikle belirtmeliyiz ki, kişisel hakların korunması gereklidir ve kişilerin yanıt hakkına saygı duyulmalıdır, bunlar güvence altına alınmalıdır. Ancak bu madde, Üst Kurula "düzeltilme"yi mahkeme kararıyla uygun şekilde yayınlamayan veya geciktiren kuruluşun layınına 3 aya kadar durdurma, tekrarı halinde "yayın iznini iptal" yetkisi vermektedir. Bu çok ağır kitleiletişimi özgürlüğü ilkeleriyle bağdaşmayan bir yapıdır. Bu durumlarda, caydırıcı nitelikte ağır para cezaları öngörülmelidir.

Özel Radyo ve Televizyon kurabilecek kurumları belirleyen 29. madde de bizce çok sınırlayıcı davranmıştır. Bu davranış çoğulcu demokratik bir anlayışa terstir. Örneğin demokratik rejimin işleyişinin beşiği sayılan, halkın günlük yaşamında doğrudan ilişkili olduğu yerel yönetimlere radyo ve Tv, özellikle de radyo kurma hakkının tanınmaması yanlıştır.

## Sermaye sorunu

Yine aynı maddede radyo ve televizyon kuruluşlarında sermaye aylarına ilişkin hükümler tartışma konusudur. Tekelciliği ya da büyük sermaye egemenliğini açısından bakıldığında, bazı ölçülerin getirilmesi elbet gereklidir. Ancak bu ölçülerin gerçekçi ve uygulanabilir olması, tekelciliği önlemek isterken çok sesliliğe engel olmaması da aynı şekilde göz önünde bulundurulmalıdır.

Yasanın, Türkiye'nin de kabul ettiği Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesine uygun biçimde düzenlenen yayıncılığa ilişkin maddeleri, özellikle kuralsızlığı sona erdirmesi bakımından olumludur. Bu konularda uygulamanın, yani Üst Kurul'un anlayış ve çalışma

biçiminin önem taşıyacağını düşünürüz.

Yerli yapımlara belli bir oranda yer ayrılması, gazeteci ve yayıncı niteliğini taşıyan meslektaşlarımıza kadro olanağı yaratılması, yasaların olumlu bulduğumuz yanlarındandır.

Son olaak şu bilgiyi aktarmak isteriz. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin çarısı üzerine bir araya gelen sekiz meslek kuruluşunun temsilcileri, Radyo-Tv yasasının bazı maddelerinin değişmesi hususu

üzerinde görüş birliğine varmış, bu yönde bir metin hazırlamak üzere uzmanlardan oluşan beş kişilik komisyon kurmuştur.

Aceleyle getirilmeden, sağduyu ile, konunun gereklerine uygun biçimde gerçekleştirilecek bu çalışmanın kalıcı ve kabul edilir bir metin hazırlayacağını umuyoruz. Aynı zamanda bir "uzlaşma metni" diyebileceğimiz bu çalışmaya siyasal kadroların da aynı uzlaşıcı tavırla yaklaşmalarını bekliyoruz.

## TV Sinemayı Vurdu mu?

TV'nin sonsuz bir güç kazanması karşısında sinema bir uçuruma mı yuvarlanıyor? Sinema yöneticileri bu konuda hiç de karamsar değiller. Gelecek yıl 100. yıl dönümünü kutlayacak olan ünlü sinema ortaklığı **Gaumont'un** yönetim kurulu başkanı **Nicolas Seydoux** Atlas dergisinin kendisine yönelttiği sorulara şu yanıtları veriyor:

- Sinema ile TV birbirinden tamamen ayrı iki pazardır. Ciro bakımından birbirleriyle boy ölçüşemezler, sinemanın yaptığı ciro TV'nin yanında çok ufak kalır. Ama sinema audiovisuel alana ışık tutan bir deniz feneri gibidir.

İnsan kendi evinde oturduğu koltukta TV'yi rahatça izler, ama sinema öyle midir? Sokağa çıkmak, trafik sıkıntısına katlanmak, gişelerin önünde kıvruk yapmak gerekir. Bütün bu güçlüklerle karşı insanlar sinemadan vazgeçemiyorlar.

Bir film sinemada ne kadar başarılı olursa TV'de o ölçüde ilgi görüyor. Bir TV kanalı bir sinema filmi satın aldığı zaman bir sanat yapıtı satın alıyor ve o filmi elde ettiği başarıdan yararlanıyor.

**-TV kanalları bütün Avrupa ülkelerinde Amerikan dizileri oynatıyorlar. Buna ne diyorsunuz?**

- Amerikan dizileri Avrupa'ya geldiği zaman zaten Amerika'da yapımcıların masraflarını çıkartmış ve kâra geçmiş oluyorlar. Bunlar yapımcıların masraflarıyla hiç orantılı olmayan fiyatlara satılabiliyor. Ama Avrupa yapımları için durum aynı değil. Almanya'da İtalyan dizileri yalnız kendi ülkeleri için üretil-

miş oluyorlar, fiyatları da yüksek oluyor. İzleyici için bir seçenek sorunu ortaya çıkıyor.

Herşeye karşı gençlerin sinemaya ayırdıkları zaman da küçümsenemez. Sinemaya en çok gençler gidiyor. Orada kolektif bir coşku duyuyorlar. İnsanın kendi evinde TV karşısında tek başına gülmeye kolay değildir. Ama sinema salonunda yüz kişinin birlikte heyecanlanması başka bir anlam taşır.

TV'nin gelişmesiyle ne sinema salonları boşalmıştır, ne de stadyumlar. TV'nin sinemadan şimdikinden daha fazla izleyici çekeceğini sanmıyorum. Ama ne var, insanlar evde geçirdikleri boş zamanlarının büyük bir bölümünü TV'ye ayırıyorlar, kitap okumaya değil. En büyük darbeyi kitap okuma alışkanlığı yiyor.

**- Siz mutlu bir yapımcısınız. 1993'te yaptığınız Ziyaretçiler filmi büyük rekorlar kırdı.**

- Evet, geçen yıl bu filme gidenler Jurassic Park'a gidenlerin iki katıydı. Bunun yanı sıra yılın son iki haftasında 1.7 milyon kaset sattık. Bu çok büyük bir rekor sayılır.

**- Bugün Avrupa sinemasından söz edilebilir mi?**

Avrupa'da Bergman, Fellini, Truffaut ya da Almadovar gibi büyük yapımcılar yetişti. Bunlar herşeyden önce birer Fransız, İsveçli, İtalyan ya da İspanyol yapımcısıdır. Ama aralarındaki büyük ayrılıklara karşın bazı noktalarda birleşirler. Bunlar Avrupa'da başarılı olmuşlardır. Avrupa kültürünü yansıttılar. Sinema bir düşünce, bir kültür anlatımıdır.

# "Radyo ve TV denetimi Politikacılara bırakılamaz"

Polisiye romanlara düşkün olanlar bilirler: sırf mükemmel bir cinayet işlemeyi düşleyerek yaşayan "kahramanlar" vardır. Öyle bir cinayet ki, şimdiye kadar başkalarının yaptığı tüm hatalardan ders alacak, en son bilgi ve teknolojiye yararlanacak, hiç ipucu bırakmayacak en zeki dedektifleri bile çaresiz bırakacak. Romanlardan bunun ne kadar sorulduğunu ve en zeki canilerin bile sonunda "ufak bir hata" yaparak yakayı ele verdiğini öğreniriz.

"Ufak bir hata" kelimelerini turnak içine alıyorum; mükemmel bir cinayet işleyecek durumda olan biri, tüm iddiasına ve tecrübesine rağmen, baştan sona hatalarla dolu bir cinayet işlerse ne yaparsınız?

Ben bizim son Radyo-Televizyon Yasası'nı biraz böyle bir çerçeve içinde değerlendiriyorum. Türkiye "mükemmel" bir radyo televizyon yasası yapabilmek için tüm olanaklara sahipti. Geçmişte yapılabilecek hemen tüm hataları yapmıştı, önünde Avrupa ülkelerinin deneyimi vardı, teknolojik altyapısını kurmuştu ve 1990 yılından beri kanun boşluğu bir çok yeniliği sınınamıştı. Yeni yasanın tartışıldığı uzun yıllar boyunca bu konuda bir çok toplantı, panel yapılmış, görüşler alınmış, kitaplar makaleler yazılmış, dosyalar hazırlanmıştı. Ama sonuç, tam bir fiyasko oldu.

Bu yasa yapılmaya başlandığında Türkiye'nin yayıncılık deneyiminden en azından üç tane ders çıkarabilmemiz mümkündü:

1- Radyo ve televizyonun denetimi siyasilere bırakılamaz, çünkü onlar bu yetkiyi kendi kısa dönemli çıkarları adına kötüye kullanırlar. "Bu her zaman böyle olmuştur" tür-

ründen kategorik cümlelerden nefret ederim ama gerçekten her zaman böyle olmuştur. Tek parti döneminin bir yana bırakılsak bile, Demokrat Parti'nin Vatan Cephesi rezaleti, 1960'ların sonlarında "özerk" TRT'ye Demirel iktidarının uyguladığı çok yönlü baskı, TRT Genel Müdürü İsmail Cem'in yasalara aykırı olarak görevden alınışı, Şaban Karataş'lı MC TRT'si, Özalperest Tunca Toskay TRT'si bu durumun örneklerinden bazılarıdır.

Türkiye'de siyasilerin kendilerine verilen yönetme erkinin yayın organlarına neyin haber olma hakkını da içerdiğini sanagelmiş, bu sanılarını devlet radyo ve televizyonlarını yönetenlere iletmekten kendilerini alıkoyamamışlardır. TRT Genel Müdürleri ve haber müdürleri, uyguladıkları oto-sansüre rağmen karşılaştıkları müdahalelerle ilgili anılarını yazabilirlerse daha neler öğreniriz.

Oysa yasa bu önemli dersi görmezden gelmiş, özellikle Üst Kurul'un oluşum ve işleme sistemi siyasal etkilere sonuna kadar açmıştır.

## İletişim Teknolojisi

2- İkinci ders, iletişim teknolojisinin son evresinde ulaştığı kendi kendisini aşma ivmesiyle ilgilidir. Başka yerlerde olduğu gibi Türkiye'de de iletişim teknolojisi önüne çekilen setleri aşıyor. Örneğin televizyon 1968 yılında Türkiye'ye arka kapıdan, Alman hediyesi olarak girdi. İlk kuşak televizyon alıcıları da öyle. TRT'nin seçeneksizliği 1970'lerin sonunda videoyla zorlandı. Devlet'in tekeli yayıncılık yapısı uzay uydularından yapılan yayınlarla yıkıldı. Uydudan yayınların sınır tanımazlığı yeni buluşlarla her

gün biraz daha güçleniyor. TV alıcılarının küçük çanak antenlerle birlikte pazarlanacağı günler uzak değildir. Ayrıca Türkiye sınır ötesi yayınlara engel olmayıp kolaylık sağlayacağını Avrupa Sınırötesi Yayın Anlaşmasını imzalayarak taahhüt etmiştir. Bu olgulara rağmen teknolojilerin kullanımında düzenleyici olmak yerine sınırlayıcı olmak, akıntıya kürek çekmektir.

Yeni yasa, ne yazık ki, frekans kullanımı ve uydudan yayınlar konularındaki düzenlemeleriyle bu dersi de gözardı etmiştir.

## Demokratik çoğunluk

3- Yeni yasanın almadığı bir üçüncü ders de, demokratik çoğunlukla ilgilidir. Türkiye'de halkın neyi bilip neyi bilmemesi gerektiği yetkisinin de ötedenberi kendisine ait olduğunu düşünen yönetici seçkinlerin hâlâ sosyal-psikolojinin ve iletişim biliminin yanlışlığını pek çok kez ortaya koyduğu bir "kanı ve tutum değişimi" anlayışıyla hareket ettiği anlaşılıyor. Bu anlayış I. Dünya Savaşı'nın ardından bilim çevrelerinde de etkisini gösteren "propaganda" modelidir. Buna göre, her yayın potansiyel bir propagandadır ve kendisine ulaştıklarını hemen etkileyebilir. Bu yüzden bazı fikir ve görüşlerin toplumda dolaşma çıkmasına engel olmak en doğru yoldur. Hele yayın yoluyla çıkmasına kesin olarak engel olmak gerekir... Oysa yapılan araştırmalardan biliyoruz ki insanların temel görüş, tutum ve kanılarını bir kaç yayınla değiştirmek son derece zordur. Çünkü, insanlar neyi izleyecekleri konusunda seçicidirler ve daha çok kendi görüş, tutum ve kanılarını pekiştirecek iletileri seçerler. Bir örnek somutlamak gerekirse, Nurcu

# Radyo ve TV Denetimi Politikacılara Bırakılamaz

tarikatının radyosunu dinleyecek olanların büyük çoğunluğu zaten bu tarikatin mensubu ya da sempaticesidir, kazara bu istasyonu dinleyen tarikat dışı kişilerin salt bu nedenle bu tarikata üye olmaları son derece azdır. Tam tersine bu kişiler böyle bir yayına rastladıklarında ona tepki göstererek kendi görüşlerine, örneğin Atatürkçülüğe, daha sıkı sarılacaklardır. Radyoların kısa süren "özgürlük" dönemi bu açıdan incelenebilir.

Soruyorum sizlere: kaçınız günün kaç saatini kendi fikirlerinize ya da beğenilerinize ters düşen istasyonları izleyerek geçiriyorsunuz? Bunlara tepkiniz ne oluyor? Kendiniz için bir korkunuz yok değil mi? "Saf ve bakir" halkımız için korkma seçkinciliğinden vazgeçmenin zamanı gelmedi mi?

Oysa yeni yasa aynı seçkinciliğin ve yasakçılığın etkisiyle hâlâ iletilere bulaşıcı mikrop gözüyle bakan bir modele uygun sınırlamalar getirmiştir. Bunlar ileride çok baş ağrıtacaktır.

Üst Kurul'un oluşumu ve yayın ilkelerinin kısıtlayıcılığı üzerinde çok duruldu. Ben yukarıda söylediklerimden de anlaşılacağı üzere bu eleştirileri haklı buluyorum. Üst Kurul'un oluşumu için bundan kötü bir yöntem bulunamazdı. Nitekim, yapılan seçimler de korkuların ne kadar yerinde olduğunu göstermiştir. Bu sisteme başlangıçta çanak tutan ama son elemelerde kazık yiyen SHP'nin kendisini affetirebilmesi için bu yasanın düzeltilmesi mücadelesinde bayrağı eline alması gerekir.

## Yayın İlkeleri

4- maddede çok kötü bir Türkçeyle uzun uzun sayılan Yayın ilkeleri de, onları dar olarak yorumlayacak bir Kurul'un elinde Demokles'in Kılıcı işlevi görebilecek, tüm

radyo ve televizyon istasyonlarının istendiği anda (çoğunluğu elinde bulunduran siyasal iktidarın istediği anda) kapatabilmesini mümkün kılacaktır. Bunlar demokrasiyle, çoğulculukla, Avrupa yayıncılık sistemiyle bağdaşacak şeyler değildir. Aynı şekilde, kimlerin yayıncı olabileceği konusunda aşırı ve gerçekçi olmayan sınırlayıcı bir yaklaşım benimsenmiştir. İletişim teknolojisi alanında müthiş bir buluşma ve bütünleşme (convergence) yaşanmakta ve bu durum iletişim sektörünün sermaye yapısını ve mülkiyet biçimlerini de etkilemektedir. Eskiden çok korkulan çarpaz mülkiyet artık kaçınılmazdır. Yapılması gereken onu önlemek değil, devlet dışı, büyük sermaye dışı yayın organlarının yaşamasına olanak sağlayan düzenlemelere gitmektir.

Yasanın bütününe ilişkin bu genel eleştirilerden sonra, yasanın mükemmeli arayışın değil, düşüncesiz ve bilgisiz bir tepkinin sonucu olduğunu gösteren somut bir örnek vereyim:

Yasanın 28. maddesi "düzeltme ve cevap hakkı"nı düzene kavuşturma amacını taşımaktadır. Medyanın bu kadar güçlü olduğu, tek taraflı saldırılar dolayısıyla "medya terörü"nden sözedildiği bir dönemde böyle bir düzenlemeye ihtiyaç olduğunu kimse yadsıyamaz. Yazılı basında "tekzib" kurumunun hiç işlememesi de bu ihtiyacı artırmıştır. Ancak yasanın konuyu düzenleme biçimi bu ihtiyaca cevap vermek yerine yeni sorunlara yol açmaya gebeştir.

Madde en büyük hatayı, düzeltme hakkı için ilk başvurunun yayın kuruluşu yerine yargıya yapılmasını istemekle yapıyor. Oysa pek çok düzeltme isteği başvurularla medya kurumu arasında, konu zaten işi başından aşkın olan yargı işe karıştırılmadan, çözümlenebilir. Yayın kuruluşu maddenin şart koştuğu gibi

aynı program içinde düzeltme yapmak yerine (Ayrıca, "aynı" program bir daha olmayabilir!) başka bir program içinde başvurulara söz hakkı tanımakla amacı televizyon yayınlarında kendisiyle ilgili olarak söylenen ya da gösterilenleri beğenmeyen herkes "kişilik haklarına saldırı"da bulunduğuydu ya da "gerçeğe aykırı" yayın yapıldığı iddiasıyla palas pandiras yargı organına koşacaktır.

Maddenin yaptığı en vahim hata ise, "yayın süresi ve şeklini halin icabına ve dillere göre hakim takdir eder" diyerek yargıçlara editörlük yetkisi vermesidir. Hakim yayın şekliyle ilgili ne diyecek? Şöyle şöyle görüntüler kullanın, sonra şurada şöyle bir geçiş yapın, adamın görüntüsünü zoomla verdikten sonra kareyi dondurun mu diyecektir? Bu maddenin işgüzar, basın düşmanı bazı yargıçların elinde nasıl kullanılabileceğini düşünmek bile istemiyorum.

Yasanın bu düzenlemesi basın özgürlüğüne olduğu gibi gazetecilik mesleğinin özerkliğine de aykırıdır. Bu madde, kendisine başvurulduğunda kameralardan kaçan bir takım kimselerle gazetecilik heveslisi yargı adamlarının oyuncağı haline gelmesi, özellikle haber program yapanların hayatını güçleştirecektir. Korkarım, her haber programının arkasından aynı uzunlukta bir cevap programı yayınlamak gerekebilecektir. Programa çıkıp konuşmaktan kaçanlar yargıcın arkasına saklanıp ahkam kesebilecektir.

Evet, 1994 yılı ilkbaharında Türkiye'nin siyasal kadroları mükemmel bir cinayet işlemeyi düşleyen roman kahramanları gibi mükemmel bir radyo-televizyon yasası yapacak durumdaydılar. Ama, umutlar kursakta kaldı; onlar mükemmeli bir yana bırakıp sadece cinayet işlemekle yetindiler.

**Orhan Erinc:**  
(Türkiye Gazeteciler Sendikası Başkanı)

# Yasanın Tümünü Olumlu Bulmak Mümkün Değil

**Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun'un 20 Nisan günü yürürlüğe girmesiyle medyanın sesli ve görüntülü bölümündeki kaos, sona erme aşamasına girmiştir. Yasasız bir dönemin sona ermesi sevindiricidir. Ancak yasanın tümünü gerek politikanın etkisine açık olması gerekse bir dizi eksiklikler içermesi nedeniyle olumlu bulmak mümkün değildir.**

Önce hazırlanması sonra da TBMM'de görüşülmesi uzun süre alan tasarı, özel televizyonların yerel yönetim seçimlerinde kullanılabilmesi var sayımı ile 1993 Ekim ayında 25 maddesi kabul edilmişken gözden çıkarılmış, DYP'li iki bakanın ayrı ayrı oluşturdukları çalışma gruplarında yeniden ele alınmış, sonunda 10 Nisan'da yaşanan Taksim ve Ankara'daki korsan gösterilere yapılan çağrılar nedeniyle yeniden ele alınarak yasallaştırılmıştır.

Bu gelişmeye bakarak yasanın içeriğinin eksik ve yanlışlıklarını, duyulan tepkiye bağlamak tutarlı değildir. Tepki, sadece yasanın çıkarılmasının hızlandırılmasına etkin olmuştur.

Yasanın en eleştirilecek yanı, TRT'yi de yetki kapsamına alan Üst Kurul'un partilerin göstereceği adaylardan oluşmasıdır. Aralarından TGS'nin de yer aldığı basın kuruluşları bu kuruluş işleyişine ilişkin kuşkularını hemen dile getirmişlerdir.

Kuşkuların haklı olduğu 10 Mayıs günü yapılan seçimlerle ortaya çıkmıştır. "Anlatım özgürlüğüne, iletişim ve yayında çoğulculuk esasına" göre yayın yapması istenilen özel radyo ve televizyonları denetleyecek Üst Kurul iki partinin adaylarından oluşturulmuştur. Üst Kurul'a seçilenlerin kişiliklerini, tartışmak niyetinde değiliz. Belirtmek istediğimiz, alınacak her kararın bu oluşuma bakılarak değerlendirileceği, bunun da yeni bir yasalı kaos dönemi başlatmasından korkumuzu belirtmek istiyoruz.

Bize göre Üst Kurul'un oluşumu 359 Sayılı TRT Yasası'ndaki TRT Yüksek Kurulu'nun oluşturulmasındaki ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilebilseydi daha tutarlı ve yararlı olurdu.

Yasanın büyük bölümü Üst Kurul'un ilke yorumlarına bağlı olarak uygulama alanına gireceğinden, yorumları görmeden bir değerlendirme yapmayı doğru buluyoruz.

Dileğimiz, Üst Kurul'un partilerin temsilciliği görüntüsünü silecek ve yasa iyi bir yasa imişçesine uygulayacak bir sağduyu ile görev yapmasıdır.

Yasanın en büyük eksikliklerinden biri sorumlulukları görevlere göre belirlenmemesi olmuştur. Bunun Üst Kurul tarafından belirleneceği görüşünü ise uzman hukukçularımız benimsememektedirler. Yasada sorumluluk taşıdıkları belirlenen kişiler "sahip ve yöneticileri" olarak anılmaktadır. Bu

yöneticiler hiç bir yetkileri olmadığı bir alanda örneğin pornografik bir film yayımında topluca mı sorumlu tutulacaklardır. Yayına başlarken eline aldığı haber bültenini okuyan spikeri niçin sorumlu tutacaktır.

Basın kuruluşlarının ortaklaşa oluşturdukları bir komisyon yasayı tümüyle incelemektedir. Belirlenecek eksikliklerin giderilmesi veya boşlukların doldurulması önerileri bu çalışmalar sonunda belirlenecektir.

**Yrd. Doç. Dr. Şengül Özerkan**

**Marmara Üniv. İletişim Fakültesi**

## Medya-Çocuk ve Aile Paneli

Çağdaş Beyoğlu Lions Kulübü, Dostlar Dayanışma Derneği ve Türkiye Çocuklarına Yeniden Özgürlük Vakfı tarafından Bella dergisinin de katkısıyla Basın Müzesi'nde 10 Mart 1994 tarihinde bir panel yapıldı.

Çocukların sorunlarını araştırmak, dolayısıyla da aile ve toplum yaşamının da sorunlarına değinmek amacı güden panelde konuşmacılar şunlardır: **Tuna Çizenel** (Psikolog), **Ala-nur Özalp** (Psikolog), **Ayşe Akman** (Tüketici Kadın Derneği Başkanı), **Recep Bilginer** (Gazeteci -Yazar). Dostlar Dayanışma Derneği ve Türkiye Çocuklarına Yeniden Özgürlük Vakfı Başkanı olan ve kendisini çocuk mahkemeleri alanında yaptığı çalışmalardan tanıdığımız **Av. Günay Haştemoğlu'nun** yönettiği panel canlı ve tartışmalı geçti. İki psikoloğun çağrılı olduğu panelde konuşmacı olarak tıp doktorunun olmaması, psikiyatrist hatta onun da üst uzmanlık dalı olan çocuk psikiyatrisi alanında bir uzmanın eksikliği dikkat çekiyordu. Üstelik de, psikologlardan birinin kısa olan konuşma süresinin önemli bir bölümünü kendi yazdığı kitabı tanıtarak geçirmesiyle birlikte genel hava olarak toplantı il-

gi çekici ve canlı tartışmalarla geçti.

Medyanın olumlu etkileri yanında, olumsuz tarafları ve hatta çocuklarda suç oluşturabilecek davranışlara yol açabileceğine değinen **Av. Günay Haştemoğlu** hazırlanmasında ülke içinden ve dışından psikolog ve psikiyatristlerin de katkısı olan "**Susam Sokağı**" adlı çocuk programının yararlarından sözetti. Yapılan araştırmalarda, bu programı düzenli olarak izleyen çocukların yaşitlarına göre 1.5 yaş ileride olduklarının saptandığı, bu programın yayımına son verilmesini de eleştirdi.

**Recep Bilginer** ise, TV programlarındaki yabancı kültür öğelerinin zararı yanlarına dikkat çekerek, bütün çocuk programlarının uzmanlarca incelenerek yayınlanmasını ve program ve filmlere ağırlık verilmesini önerdi. Medya'nın dili bozucu etkilerine de değinen **Bilginer**, Türkçe konuşmasını beceremeyen kişilerin Talk Show programları yapmalarına ve cinsellik sömürüsünü temel alan filmlere karşı olduğunu bildirdi.

**Ayşe Akman**, şiddet ve benzeri konularda suçun medyadan ziyade aile içi ilişkilerden kaynaklandığını belirterek farklı bir yol sundu.



# Dominique Wolton son kitabıyla yine meydan okuyor: "TV hiç bir şey bilmek istemeyenlere göredir"

Televizyon üzerinde dünyanın her yerinde, her yıl sayısız inceleme, araştırma ve eleştiri kitabı yayınlanıyor. Son dönemde bunların en ilginçlerinden biri Fransa'da Dominique Wolton'un yazdığı "Geniş Kitleye Övgü: Televizyonun eleştirel kuramı" adlı kitap oldu. Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi CNRS'te araştırma müdürü olan D. Wolton 15 yıldan beri iletişim konuları üzerinde sayısız kitap, dergi ve gazetelerde birçok inceleme yazısı yayınlamış büyük bir saygınlık kazanmıştı. Wolton bu son kitabında alışılmış görüş ve düşüncelere cephe alarak kısaca şunları öne sürüyor:

"Televizyon, hiç bir şey bilmek istemeyenlere göredir. Büyük bir entelektüel tembellek ve eleştirel bir konformizm içinde uzun zamandan beri bu kadar geniş ölçüde kullanılan çok az şey günün modalarına bağımlı olmuştur. Öyle olduğu halde TV kitle demokrasisinin en harika sembollerinden biridir. Her halde bu yüzden de bütün umutlara konu olmuş ve kimseyi tatmin edememiştir.

TV her zaman düş kırıcıdır. Ama yine de hepimiz doyumсузлук içinde TV izleriz, TV'nin ne olduğunu anlamaya kalkmayız. TV bütün yalnızlıklarımızda bize eş olur, günlük yaşamımızın tanığıdır. TV bireysel kitle toplumumuzun pek sevilmeyen bir nesnesidir, kalıplaşmış formüllerle kendimizi ona karşı korumaya kalkarız, daha akılcı bin çözümleme yapmayı da hep bir yana bırakırız.

Her şey TV'ye karşıdır. Çok popülar bir araçtır, ama onu yaratanların da, denetleyenlerin de, izleyenlerin de elinden kurtulmuştur.

Görüntüyü hareket ettirmek Batılı düşüncenin yirmi yüz yıldan fazla bir zamandan beri küçümsemediği bir iştir.

İnsanları düşüncelere sürüklemek ve bunları hiç iz bırakmadan unutturmak, günün görüntülerini ertesi günün görüntüleri içinde silip süpürmek TV'nin işidir. Kısaca TV soylu bir nesne değildir. Olağan demecleri, kişileri yansıtır. TV ucuz düşüncelerin marketidir. On yıldan fazla bir süreden beri TV'yi izleyen benim gibi bir araştırmacının

izlenimi işte budur. Başka hangi kültürel ve sosyal etkinlik TV kadar tutku ve o kadar da az düşünce yaratmıştır. Neler araştırılmamıştır? Egemenliğinin alanı, etkileri, halkın aptallığı, izleyicinin edilgen-

liğı, görüntünün yarattığı saptırmalar... Ama herşeye karşın otuz yıldan fazla bir zamandan beri yapılan incelemeler ve araştırmalar çok mütevazı sonuçlar vermiştir.

Bugün kamusal TV ile özel TV'ler tartışma konusu oluyor. Özel TV dün kötü birşey olarak ele alınıyordu, bugün iyi oldu. Bunun karşılığında Kamusal TV siyasal denetimle özelleştiriliyor ve çağını yitirmiş sayılıyor.

TV'nin dün doğrudan bir siyasal etki aracı olduğu öne sürülüyordu, bugün TV'nin açık pazarın "görünmez ellerine" bırakılması gerektiği söyleniyor. Siyasal-devletçi bir vesayetin sona ermesi ile siyasal bir yönlendirme döneminin sona ermesi birbirine karıştırılıyor. Bunun gibi TV'de politika yapılması ile TV politikası uygulanması da birbirine karıştırılıyor.

Bir de şu konu var, bugün Kültür ve Avrupa, TV'nin iki büyük serüven alanı gibi gösteriliyor. Kültürel TV ile orta düzeyde bir kültürün, azınlık kültürlerinin marjinal duruma gelmelerinin önlenmesi öne sürülüyor. Ama kültürel TV azınlık kültürlerini orta bir kültür düzeyine yaklaştırabilir mi? Eğer bu işi başarsa kendi egemenliğini güçlendirmiş olmaz mı?

Avrupa Televizyonunun da ülkeler arasında entegrasyonu güçlendireceği umut ediliyor. Ama bu ulusal kimlikler ve kültürlerle aradaki radikal farkları inkar etmek olmayacak mı? Ulusal kültür sorunundan Avrupa'nın kurtulacağı sanılıyor, oysa ulusal kimlikler Avrupa en-

## Dominique Wolton Kimdir?

İletişim konularında uzmanlaşmış gazeteci Yves Mamou bir süre önce D. Wolton için şöyle demişti:

"Wolton dakikada 12 düşünce ortaya atabilir. Bunların en az 8'i yerleşmiş inançları yıkıcı niteliktedir ve insanları rahatsız eder."

Wolton'un başlıca görevleri şunlardır: Devlet başkanının danışmanlığı, Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi'nde araştırma müdürlüğü, Hermès dergisi müdürlüğü, senaryo yazarlığı...

Wolton iletişim konularının dışında din, seksoloji, sendikacılık ve çevre sorunları üzerinde de sayısız araştırma yapmıştır.

Wolton'a göre Özel TV'nin artık sonu yaklaşmıştır. İzleyiciler TV'de yeni görüntüler, yeni konular, yeni belgeseller, yeni oyunlar, yeni fiksiyon filmleri, yeni varyete programları aramaktadırlar. Kamusal TV'ler halkın bu motivasyonlarından yararlanarak yeni birşeyler yaratabilirlerse Kamusal TV için yeni gelişme kapıları açılabilir. Kamusal TV'nin bu fırsatı kaçırmaması gerekir. Çünkü TV demokrasilerde eşi bulunmaz bir araçtır.

## "TV hiç bir şey bilmek istemeyenlere göredir"

tegrasyonunun temel koşulu değil mi?

Milliyetçilik dün kinlerin ve dışlanmaların kaynağı idi, bugün entegrasyon ögesi oluyor. TV'nin rolü ise kimlikleri ve iletişimi red-detmek değil, değerlendirmektir.

### Düşünülmemiş bir nesne

Ortaya çıktığından 50 yıl sonra TV düşünülmemiş bir nesne görünümündedir. Belki de düşünülmüş bir nesnedir. Amerika'da ve Avrupa'da TV konusunda söylenen sözler kalıplaşmış yargılardan ve düşüncelerden, gerçeğe ters düşen görüşlerden oluşan duvarı aşamamıştır. Buna karşın TV'nin rolü, çeşitli kültürlerle kaynaşması, işlemesi, siyasal erkle ilişkileri, TV programcılığı, izleyici araştırmaları, gazetecilerin statüsü, TV'nin etkileri üzerinde bir şeyler bildiğimizi de belirtmek gerekir. Ama bu alanlardaki çalışmalar ekonomi, politika, sağlık ve eğitim alanlarındaki çalışmalar gibi yankı yaratmamıştır.

Neden? Çünkü TV, statüsü gereği çok büyük hareketler yaratır, yansıttığı görüntüler bütün dünyada izlenir. TV'nin çok geniş popüler bir başarısı vardır. Politikacılar TV'den çekinirler, aydınlar da eleştirel bir tutum alırlar. Aydınlar göre TV bir standartlaşma ve kültürel bir homojenleşme aracıdır. Vatandaşları yalnız başlarına ve edilgin bir tüketime iter. TV kültür endüstrilerinin zaferidir.

TV bu durum ile kısa tarihi boyunca su götürmez bir başarı elde etmiş, hem de direnişlerle karşılaşmıştır. TV konusundaki çözümler başarılı olmamış, sağcısı olsun, solcusu olsun, bütün politikacılar kamusal TV'nin karşısında eleştirel bir durum almışlardır. Genelde eleştirel bir durumda olan aydınlar da özel TV serüvenine kendilerini kaptırmışlardır. Düne kadar büyük iletişim ortaklıklarının ve özellikle Amerikan gruplarının Avrupa'yı istila ettiğini öne süren aydınlar da şimdi Amerikalılara ve Japonlara

karşı koymak için Avrupa'da büyük iletişim gruplarının kurulmasını savundukları görülmektedir.

### Avrupa'da üç evre

Wolton TV gelişmesinde Avrupa'da büyük 3 evre saptıyor:

**1950-1970 dönemi:** 1950'li yıllarda Avrupa ülkelerinde TV kanalları yaratılırken ilk başlarda bu yeni medyaya karşı kuşku duyulmuştu. İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda ve savaş sürerken Nazi Almanyasının ve Faşist İtalya'nın radyoyu nasıl bir propaganda aracı olarak kullandıkları düşünülmüş ve hükümetler TV'yi tehlikeli bir araç sayarak bunun kamu denetimi altında olmasını istemişlerdi. Amerika'da özel TV'nin görüntüsü de Avrupa ülkelerinde kuşku uyandırmıştır. O dönemin politikacıları, aydınları ve TV yöneticileri bu yeni aracın özel sermayeye ve çıkar çevrelerinin tekelinde olmasından çekinmişler ve TV'nin kültürel demokrasi alanında harika bir araç olacağı görüşünü savunmuşlardır.

İşte bu doğrultuda Fransa'da, İngiltere'de, Almanya'da daha özerk bir sisteme İngiltere'de ise özel ve yerel TV'lere izin verilerek kamusal ve özel karışımı bir sistem oluşturmuştur.

50'li yıllarda Fransa'da TV tümiyle devletin tekelindedir. Özel TV hiç söz konusu değildir. İstenen tek şey TV'nin özerkliği ve bir ölçüde siyasal erk karşısında özgürlüğünü savunmasıdır.

60'lı yıllarda bazı ülkelerde ikinci ya da üçüncü kamusal bir kanalın kurulması istenmiş, TV'nin ekonomik güçlerin etkisi altında kalmasından da çok kaçınılmıştır. Bu yüzden TV'de reklamcılığa karşı geniş direnişler olmuştur.

**1970-1980 dönemi:** 70'li yılların başlarına halkta kamusal televizyonlara karşı bir bıkkınlık görülür. Kamusal TV'ler yıpranmış ve kendilerini yenileyememişlerdir. İzleyici daha çeşitli programlar istemektedir. Dallas gibi Amerikan dizileri

de Avrupa'da büyük hayranlık uyandırmıştır. Halk Amerika'dan getirilen programların o kadar kötü olmadığı kanısına varmıştır. Özel TV girişimleri sempati ile karşılanmaktadır, ama hükümet çevreleri bundan çekinmektedirler. Kamusal TV'leri yönetenler başarılı olamamışlar, bürokrasinin etkisinden kendilerini kurtaramamışlardır. 68 olayları da Radyo-TV tekeline karşı bir başkaldırının gelişmesini sağlamıştır.

**1980-1990 dönemi:** Bu dönem Avrupa'da özel TV'nin doğup geliştiği dönemdir. Egemen olan görüş TV'yi politikanın etkisinden kurtarmaktır. Özel sektörden gelecek paranın devlet kasasından gelecek paradan daha geniş bir özgürlüğün güvencesi olduğu düşüncesi yaratılmıştır. Devletin televizyonları hükümetin çalışmalarını yansıtan programlarla, siyasal demeçlerle, propaganda ile doldurmuştur. İzleyici ise bol görüntü ve program istemektedir. Bir yandan gerekli reformları yaparak çağa ayak uyduramayan devlet TV'leri vardır, öte yanda da piyasa kurallarına uyarak reklamcılığa ve büyük kazançlara yönelik özel TV'ler. TV'ler yalnız politikacılar ve devletin üst düzeydeki görevlileri için değil, endüstri ve finans çevreleri için de muazzam bir etki aracı olmuştur. Özel TV özgürlük ve ilerleme sembolü olarak tanıtılmıştır.

Bu yeni görüşlerin etkisiyle Avrupa'da tabular yıkılmaya başlamıştır. İlk olarak Fransa'da 1984'te, hem de sosyalist hükümet döneminde, Canal Plus adlı bir özel TV kanalının kurulduğunu görüyoruz. Bunu Cinq ve TV6 adlı kanallar izliyor. 1988'de de TF 1 denen birinci kanal özelleştiriliyor. İtalya'da da bunlara benzer gelişmeler oluyor. Ne var ki izleyiciler bir süre sonra ekonomik güçlerin siyasal güçten daha fazla bir özgürlük sağlamadığını anlamaya başlıyorlar. İşte şimdi buralardayız.

*Derleyen: Hıfzı TOPUZ*

## **Ekonomilerin Entegrasyon Sürecinde İletişimin Rolü**

**Bugün yaşadıklarımız yıllar sonra bir tarihinin kaleminden incelendiğinde büyük bir değişimin doğum sancıları yaşandığı görülecektir. İnsanlık tarihi geçirdiği evreler itibariyle her zaman belli güçlerin egemenliği altında kalmıştır. Günümüzde yaşadığımız ise 3. şok olarak da nitelendirilen, enformasyon çağıdır(1). Bu çağın egemen gücü ise bilgidir.**

Tarım toplumunda yaşarken şiddetin, Sanayi toplumunda paranın ve şimdi de enformasyon toplumunda bilginin egemen olduğu düşünülecek olursa dengelerin her geçen zaman ne kadar hassaslaştığı da ortaya çıkacaktır. Ancak şu da unutulmamalıdır ki saymış olduğum bu güçler arasında en demokratik olanı bilgidir. Şiddet de servet de tanımları itibariyle güçlülerin ve zenginlerin elindedir. Halbuki bilginin devrimsel özelliği, zayıfların ve yoksulların da sahip olabileceği bir güç olmasıdır (2). Ayrıca bilginin almış olduğu rol ile bağlantılı olarak yaşadığımız en büyük değişiklik kaslara değil de akla dayalı olan yeni bin servet yaratma sisteminin doğmasıdır. Ancak bilginin dağılım şekli, terazinin dengesini oluşturan temel faktör olması sonucu iletişim olgusunu çok daha önemli hale getirmektedir. Böylesin grift bir yapıda bilginin ekonomik değerinin olması gelişen modern toplum imajında sınırsız tüketim ihtiyaçlarını karşılamada zorlanmasına neden olmaktadır. Ekonomik kararlar alınırken toplam kesimlerinin iletişim kanalları yoluyla bilgilendirilmesi çok daha sağlıklı sonuçlara ortaya çıkaracaktır.

Günümüzde sistemin çarkları birbiri içine o kadar çok geçmiştir ki her olay diğer organizasyonları da direkt etkilemektedir. Sonucunda da ekonomiler birbirlerine karşı aşırı derecede duyarlılaşmış ve ekonomilerin entegrasyon sürecine girilmiştir. Örneğin iletişim olgusunun bu derece gelişmediği dönemlerde kapalı ekonomilerde uygulanmasından dolayı her toplum dış olay ve sorunlara karşı ekonomilerinin korumaları kolaydı. Bugün ise bir ülkedeki tabii afet veya siyasi istikrarsızlık karşısında ekonomilerin etkilenmemesi hemen hemen imkansızdır. Bu durumun en önemli sebeplerinden birincisi iletişimin çok hızlı gelişmesi ile birlikte ekonomilerin etkiye çok açık olması korunacak zaman bile bulamamaları yani bir dünya köyünde yaşıyor olmamız (Mc. Luhan'ın görüşü), ikincisi ise bugün ekonomilerin üretimin her aşamasında birbirlerine ihtiyaç duymaları sonucu oluşan problemlerin üretimlerine de etki etmesidir. Yani ucuz ve bol üretim için geçerli olan faktörlerin değişik toplumların kontrolleri altında olmasıdır (3).

Herhangi birinde meydana gelen sorunun üretim aşamasında diğer toplumları etkilememesi kaçınılmaz olur.

İşte böylesine vazgeçilmez bir konuma gelen iletişim artık siyasetin bile önüne geçen ekonominin en önemli dinamiğini oluşturmaktadır. Alınan kararlarda iletişim olgusu da düşünülmekte, etki oranları hesaplanmakta. Çünkü iletişim sürecinin etkiyi artırmak veya azaltmak gibi çok büyük bir silahı vardır. Demokrasinin de en önemli destekçisi konumunda olan iletişim, demokrasinin tüm kurum ve kuruluşları ile gelişmesinde, benimsenmesinde katalizör etkiye sahiptir. Ancak bu olumlu gelişmeler yanında artık uy-

gulamada ortaya çıkan olumsuz gelişmeler de bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devlet yönetiminde alınan kararlar öncelikle sanki iletişim süzgecinden geçmeden uygulanabilirliği sınırlı hale gelmektedir. Bu durumda günümüzde isimlendirildiği gibi "Medya Demokrasisi" kurumunu ortaya çıkarmaktadır. Bilginin güç olarak kabul edildiği böylesi bir ortamda iletişim kanallarına egemen olanlar "seçilmişler" üzerinde bir etkiye sahip olmaktadır.

Bu etkinin en fazla hissedildiği durumlar ise ekonomik politika ve kararlardır. Ekonominin böylesine geliştiği ortamlarda iletişim kanallarının bilginin dağılımında yapacakları en küçük bir dengesizlik büyük gelir transferlerine ve sonucunda da toplumda gelir dağılımı bozukluklarına neden olabilmektedir. Böylesi bir durumda çağdaş ekonomi politikalarının temel felsefesi olan "pastanın büyütülmesi yanında adaletli paylaşımı"na da ters düşecektir. Ayrıca çok daha tehlikeli sonuçlardan biri de iletişimin güvenilirliğinin sarsılmasıdır. İletişimin güvenilirliğinin sarsılması ilk planda büyük bir tehlike gibi gözükmemesine rağmen arkasından demokrasinin yara almasına beraberinde de demokrasi dışı güçlerin ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Yukarıda da belirttiğim gibi bugün toplumların öncelikli tercihleri arasında birinci sıradadır. Siyasetin oluyumuna yön vermekte kapsamının çizmektedir. Böyle olunca da iletişim olgusu içinde ekonomi ve yönetiminin kararları büyük bir objektiflik içinde değerlendirilmelidir. Ayrıca bilginin para olduğu da düşünülecek olursa dağılımının ekonomi yönetimi için ne kadar hayatiyet taşıdığı ortaya çıkacaktır.

Sonuç: Artık ekonomilerin ulusal bazdan uluslararası alana geçtiği ve değerlendirildiği düşünülecek olursa iletişim süreci içinde bilginin serbestçe dolaşımının adaletli dağılımla birlikte gerçekleştirilmesi herşeyden önce dünya refahı ve barışı için büyük önem kazanmaktadır. Yaşadığımız sorunlar göstermektedir ki uluslararası alanda bir ekonomik kalkınma sağlanmadan barıştan söz etmemiz mümkün değildir. Böylesi gerçekler karşımızdayken iletişimin bilgi dağılımı gibi en önemli işlevinin dengeli ve istikrarlı ekonomik entegrasyondaki rolü unutulmamalıdır.

**SON SÖZ:** Kısa süreli özel çıkarlarımız, uzun dönemde genel sorunlarımızın nedeni olabilir.

### **DİPNOTLAR :**

- 1- Alvin Toffler, Yeni Güçler Yeni Şoklar, Çev. Belkis Çorakçı, Alkın Kitaplar, İstanbul, 1992, s.28.
- 2- A.g.e., s.35.
- 3- Robert Picart, Media Economisc, Londra, 1989, s.47.

## Seyfettin Turhan Macaristan'da media huzursuz

**Doğu Bloku**'nda meydana gelen değişimden sonra o bloku oluşturan toplumlarda, geçmişteki Almanya örneğinin bir yenisi yaşanıyor. Kaçan rahatsız, kalan huzursuz. Huzursuzun huzurunu yeni değişime uyamamak kaçınıyor. Kaçan da yeni çevreyi yadırgamaktan kurtulamıyor. Huzursuzlar çevrelerine kuşkuyla baktıkları için hem kendileri, hem de etraflarını rahatsız ediyorlar.

Kısa bir süre önce Macaristan'da bunun ibretle incelenmeye değer bir örneği yaşandı. Örneğin media içinde oluşması ayrıca ilgi çekiciydi.

Olaylar kaynama ve sokağa taşma noktasına bir anda gelmedi. Isınma bayağı vakit aldı. Ama kaynama ve taşma kısa aralıklarla birbirini izledi.

Ülkede demokratik düzene geçilmesinden sonra yeni uyum sürecinin ilk sorunlarından biri olarak devlet radyo ve televizyonunun yönetimi ortaya çıktı. Görevin teslim edileceği kişinin belirlenmesi için partiler arası bir anlaşması gerekti. Bu yapıldı, kişi belirlendi. Ne var ki sağ bu kişiye karşı hemen cephe aldı. Radyo ve televizyonun başı ve yakın çevresi, "**kozmpolit Bolşevik hainler**" olarak nitelenmeye başlandı. Bunların niyetlerinin Macaristan'ı zor durumda göstermek olduğu iddia ediliyordu. Eleştirilerin yoğunlaşması üzerine başkan görevinden ayrılmak zorunda kaldı. **Cumhurbaşkanı Arpad** istifayı kabul etmedi. Sadece onun yerine vekaleten **Gabor Nahlik**'in atanmasını uygun gördü.

Partiler arasında uzlaşmayla görevlendirilen kişinin yerine hükümet kararıyla alan **Garbo Naplik**, kurumu kendi görüşüne göre kadrolaştırmayı çok altlardan ve kenarlardan başlandı. Ancak nereden başlanırsa başlansın asıl amacın bir gün ortaya çıkacağı belliydi. Nitekim **Nahlik**'in tasfiyeleri birkaç ay sürebildi. **Nahlik** önce Cumhurbaşkanı'yı yuhalayan bir dazlaklar grubunun hareketiyle ilgili haberler dolayısıyla, o bölümün başındaki sorumluyu ve üç yardımcısını görevden aldı. Bununla yetin-

meyip yoğun dinleyici ilgisi çeken programını da iptal etti.

Çok geçmeden gazetesinin tarandığı ve bunlarda yer alan haberler hakkında bilgi verildiği programda eski radyo ve televizyon başkanının bir gazetede çıkan yazısı üzerinde fazla durulduğu, bununla amacı belli bir propaganda denemesi yapıldığı iddiasıyla o bölümün başındaki kişiyi de uzaklaştırdı. Doğal olarak onun etrafını da temizledikten sonra program kaldırıldı. **Bardağı taşıran damla da bu oldu.**

İçerideki kaynamayı sokağa taşıran bu olay üzerine harekete geçen gazeteciler sendikası bir yürüyüş düzenledi. Gösteride yönetimin tümüyle değiştirilmesi istendi ve protestolarda bulunuldu.

Bu gelişme **IPI** - Uluslararası Basın Enstitüsü'nün o günlerde **Vi-yana**'da yapılan toplantısında değerlendirilirken **Macaristan İçişleri Bakanı**'na bir mektup yazılmasına karar verildi. Mektupta protestocu gazetecilerin hareketlerinin desteklenmesi belirtilerek iptal edilen programların da canlandırılması istendi.

Macaristan'da devlet radyo ve televizyonunda çalışanlar arasında ortaya çıkan bu zıtlık yalnız o ülkeye özgü değil elbet. Benzer çekişme ve çelişkiler dün kendilerine yapıları **siyasi gen aşısının etkisiyle** değişime uğramış, aynı blok ülkelerinin hemen hepsinde yaşanıyor. Üstelik **sadece media alanında değil**, yaşamın ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanlarının hepsinde yaşanıyor. Yeni bir düzene uyum ne zaman sağlanacak, belli değil. Uyum olunca kadar ne gibi fireler verileceği de belli değil.

Macaristan'daki olayın çok belirgin özelliklerle yaşandığı ülkelerin başında **Rusya** geliyor. Orada da media yeni karakterini ararken ona karakter oluşturmaya kendileri için görev sayanlar da bunun nasıl olacağını bilemedikleri için, karmaşa çok daha bunaltıcı biçimde yaşanıyor.

## Yeni Yayınlar ÜÇ İLETİŞİM KİTABI

Eskişehir Anadolu Üniversitesi, başarılı eğitim faaliyetlerini yayıncılık çalışmalarını ile de pekiştiren, gelişmeye açık bir kurum olmayı sürdürüyor. Elimizde üniversitenin bu özelliğini kanıtlayan, biri 1993, öteki ikisi 1994 tarihli üç iletişim kitabı var.

Bunlardan birincisi, 1993 yılında (Orijinali 1982) Anadolu Üniversitesi tarafından yayınlanan, **Arthur Asa Berger**'in "Kitle İletişiminde Çözümleme Yöntemleri" adlı kitabı. Kitabın editörleri Nazmi Ulutak ve Aslı Tunç; çevirileri ise, Murat Barkan, Nazlı Bayram, Deniz Güler, Uğur Demiray, Aslı Tunç, Nazmi Ulutak ve A. Haluk Yüksel.

Kitabın "Yorumlama Yöntemleri" adlı birinci bölümünde, göstergebilimsel çözümleme çeşitli yönleriyle anlatıldıktan sonra, bu çözümleme yönteminin televizyon programlarını açıklama / yorumlama biçimi irdelenmiş. Daha sonraki bölümlerde ise, Marksist çözümleme, ruhbilimsel çözümleme ve toplubilimsel çözümleme yöntemleri izah edilerek, tüm yorumlama yöntemlerinin uygulandığı örnek uygulamalar yapılmıştır.

İkinci kitap, 1994 tarihli "İkna edici İletişim". Kitabın yazarı Doç. Dr. Ahmet Haluk Yüksel, ders malzemesi olarak hazırladığı çalışmasında, "ikna" kavramı üzerinde durarak tutumların oluşması ve davranışlara yansımaları meselesini anlatıyor ve tutumların ölçülme yöntemlerini inceliyor.

Üçüncü kitap ise, **Denis Mc Quail** ve **Sven Windahl**'ın birlikte yazdıkları ve **Uğur Demiray** ile **Banu Dağtaş**'ın ortaklaşa yayına hazırladıkları 1994 tarihli (Orijinali 1981) "**Kitle İletişim Çalışmaları İçin İletişim Modelleri**" adlı eser. Kitabın tercümesine, **Ertuğrul Algan** ve **Aslı Tunç** da katkıda bulunmuşlar. Kitapta; konu ve amacın, kavramlar ve tanımların ve modellerin doğru ve yanlış kullanılmalarının açıklanarak kitle iletişim araştırmalarındaki gelişmelerin anlatıldığı Giriş bölümünden sonra, temel iletişim modelleri tek tek ele alınıyor; "yayımla ve kitle iletişimin bireyler üzerindeki etkileri", "kitle iletişiminin kültür ve toplum üzerindeki etkileri", "izleyici(alıcı) merkezli modeller", "kitle iletişim sistemlerinin ileri üretimi, seçimi ve akışı" gibi konular işleniyor.

Yard.Doç.Dr. Mahmut OKTAY

**Oya Dinçer**

(İ.Ü. Radyo-TV Yüksekokulu)

## **Avrupa Topluluğu'nun Sinema ve Audiovisual Endüstri Çalışmaları**

Avrupa Topluluğu'na üye ülkeler, tek ve güçlü bir audiovisual (görsel-ışitsel) endüstri oluşturma çalışmalarına, 1987 yılında başladılar. Amaç tüm üye ülkelerin ayrı ayrı çalışmaları ve değişik politikalar izlemeleri yerine, tüm üye ülkelerin katılımıyla tek ve güçlü bir audiovisual endüstri oluşturmak ve bu bağlamda da sağlam altyapılı, sürekli olarak gelişen ve dünya üzerinde söz sahibi olabilen bir endüstriye sahip olmaktır.

Avrupa audiovisual endüstrisi; sinema, televizyon ve videoyu kapsamaktadır ve sinema endüstrisi de, audiovisual endüstri içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Endüstri için kaynağa gelince, Avrupa Komisyonu'nun bu konuyla ilgili yaklaşımı, temelde bu endüstrinin ekonomik kontekstini, tek pazar olması amacıyla geliştirmeye dayalıdır. Bu nedenle de, audiovisual endüstrinin gelişmesini sağlamak için pilot projeler hazırlanmış ve uygulanmasına geçilmiştir.

Bu pilot projeler, "Audiovisual Endüstrinin Gelişiminin Teşvik Edici Önlemler / Measures to Encourage the Development of the Audiovisual Industry"nin kısaltılmışı olan MEDIA adı altında toplanmıştır.

MEDIA projeleri, endüstri zincirini her aşamasına yerleşmişlerdir. Bunlar eğitimi, araştırma ve gelişmeyi, ön üretimi, dağıtım, promosyonu ve audiovisual mühendisliğini kapsamaktadır.

MEDIA, tek pazarın görünümüyle uyum içindedir, ulusal endüstrilerin ürünlerini Topluluk'ta dağıtarak bu endüstrileri güçlendirir, üretimi ve pazardaki dağıtım kapasitesini artırmaya yönelik olarak bu endüstriler arasında işbirliği yaratır, sınır ötesi işbirliği örgütleri kurarak ulusal pazarları birleştirir, MEDIA pilot projeleri basit bir mekanizma üzerine kurulmuştur: kültürel ve ekonomik araçların ve örgütlerin oluşturulması.

MEDIA küçük ve orta büyüklükteki işletmeler öncelik tanıyarak, audiovisual endüstrinin yeniden yapılanmasına katkıda bulunur. Büyük ve küçük ulusal sanayiler arasında bir denge yaratmayı hedefler. İşbirliği ağlarının boyut ve bağlantıları Avrupa pazarının dengeli büyümesi için temel bir garantidir.

Başarılı olmaları açısından MEDIA projeleri, birlikte çalışmaları açığa çıkartmak ve boyut üzerinde sonuçlar yaratmak için yeterli büyüklükte ağlara ihtiyaç duyarlar. ekonomik alanda sonuç vermeleri için ağlar mümkün olduğunca yaygın olmalı ve Topluluk'un tüm üyelerini kapsmalıdır. MEDIA ağları hem birbirlerini tamamlar, hem de birbirlerini etkilerler.

MEDIA, endüstriye daha sonra özel girişimcilerden profesyonel organizasyonlardan, sponsorlardan, işverenlerden ve kamu birimlerinden daha fazla fon sağlayarak bir proje hazırlanır. MEDIA sermayesi, genellikle faizleri hemen yeniden yatırıma döndürülen, yeniden ödenebilir senetler halinde olur. Bu nedenle projeler kendi finansal kaynaklarını yaratacak biçimde, birkaç yıl kendilerini destekleyecek hale gelirler.

MEDIA pilot everesinde yapılan etkinlikler şunlardır:

### **EGİTİM:**

- \* Avrupalı Görsel-İşitsel Girişimciler
- \* MEDIA Meslek Okulu

### **URETİM:**

- \* Senaryoların ve Ön Üretimin Gelişimi
- \* Avrupa Canlandırma Film endüstrisinin gelişimi
- \* Arşivlerin verimli kullanımı
- \* Yeni Avrupa teknolojisinin promosyonu
- \* Yaratıcı dökümanların artırılması

### **DAĞITIM / PROMOSYON**

- \* Filmlerin sinemalar yoluyla dağıtılması
- \* Video ve televizyon dağıtımı
- \* Çok dilli televizyon programaları için destek
- \* Bağımsız Avrupa üretiminin promosyonu
- \* Audiovisual üretimin yaygınlaşması

MEDIA'ya bağlı olarak çalışan on iki kuruluşun yaptıkları çalışmalara kısaca deyinelim.

### **EAE:**

(European Audiovisual Entrepreneurs / Avrupalı Görsel-İşitsel Girişimciler)

EAE'nin amaçları Avrupalı yapımcıları özellikle ekonomi ve pazarlama konularında eğitmek, gerçek Avrupalı ortak yayınları geliştirmek, yapımcılar için bütün Avrupa'yı kapsayacak bir ağ oluşturmak

### **MBS:**

(MEDIA Business School / MEDIA Meslek Okulu)  
Bir eğitim, araştırma ve geliştirme merkezi olan MEDIA Meslek Okulu'nun amacı Avrupalı audiovisual sektörüne tek Avrupa pazarını sağladığı olanaklardan yararlanmaya yönelik olarak tasarlanmış olan formler ve stratejileri sağlamaktır.

### **SCRIPT:**

(European Script Fund / Avrupa Senaryo Fonu)

Avrupa Topluluğu, İsviçre ve Avusturya'da, sinema filmi ve televizyon yayımlarının geliştirilmesi için yapımcı ve yazarlara ödünç para verir. Yapım projelerinin geliştirilmesi için katılımlarda bulunulur.

### **CARTOON:**

(Çizgi Film)  
CARTOON, Avrupa Animasyon Film Endüstrisini desteklemeyi sağlar. Etkinlikleri, Avrupa'da çizgi film üretme kapasitesini geliştirmeye yöneliktir.

### **MCD:**

(The MEDIA Project for the Creative Documentaries / Yaratıcı Dökümanlar için MEDIA Projesi)

MCD, film ve televizyon endüstrilerinin her ikisinde de daha fazla saygı görür, fakat TV haberciliği ve bilgi verici filmlerle olan birlikteliği, gittikçe büyüyen bir karışıklık yaratmıştır. MCD Avrupa ülkelerine bağlı olarak çalışan yapımcılara faizsiz kredi verir.

### **MAP-TV:**

(Memory-Archives-Programmes / Bellek-Arşiv Programları)

MAP-TV'nin amacı; özellikle arşive dayalı yaratıcı ortak yapımların oluşturulmasına yardım ederek, Avrupa audiovisual arşivinin değerini zenginleştirmektir.

EFDO (European Film Distribution Office / Avrupa Film Dağıtım Ofisi)

Avrupa filmlerinin Avrupa sinemalarındaki pazar payı düşmeye devam etmektedir. Avrupa filmlerinin %80'i kendi öz ülkelerinin dışına çıkamazlar. EFDO'nun amacı Avrupa

filmlerinin dağıtımına yardımcı olmaktadır.

#### **EVE:**

(Espase Video European / Avrupa Video Alanı)

EVE'nin rolü Avrupa audiovisual üretiminin varlığını ve ulusal sınırlarının dışında da dağıtımını arttırmaktır. Parasal olarak özellikle küçük ve orta büyüklükteki girişimcileri destekleyerek bütün Avrupa'da, Avrupa audiovisual üretiminin yaygınlaşmasına yöneliktir.

#### **BABEL:**

(Broadcasting Across the Barriers of European Language / Avrupa Dilinin Engellerini Aşan Yayıncılık)

BABEL'in amacı dublaj ve altyazı için parasal destek sağlayarak, eğitim çalışmaları yöneterek, çok dilli prodüksiyonlularla ilgili tekniklerin geliştirilmesi konusunda işbirliği yaparak, televizyon programlarının daha geniş dağıtımına katkıda bulunmaktır.

#### **GRECO:**

(Groupement Europeen Pour la Circulation des Oeuvres / Avrupalı Sanat Eserlerinin Dolaşımı İçin Grup)

GRECO'nun hedefi, Avrupa'da ve tüm dünyada yüksek kaliteli TV eserlerinin dolaşımını kolaylaştırmaktır. GRECO, prodüktörlerin; film banyosu, dağıtım ve pazarlama maliyetlerini daha rahat karşılamalarını sağlar. GRECO'nun amacı, gerçek bir ikinci Avrupa pazarı oluşturmaktır.

#### **EURO AIM:**

(European Association for Audiovisual Independent Market / Audiovisual Bağımsız Pazar için Avrupa Birliği)

EURO AIM, Avrupa bağımsız yapılarının teşviki, pazarlaması ve dağıtımını için desteleyici bir yapıdır.

#### **KAYNAKÇA**

\* Action Programme for the European Audiovisual Media Products Industry" Commissio of the European Communities, Bruxelles, 12 May 1986

\* Activity Report, 1988-1990, BABEL, December 1990.

\* Audiovisual Strategy for 1991-1995, Commission of the European Communities, Bruxelles, April 1990.

\* EAVE newsletter, special Issue, Autumn, 1991

\* EURO AIM, English Brochure, 1991

\* "Guidelines with the aim of supporting the distribution of Europeau Films" EFDO 1991.

\* MAP-TV English Brochure, 20th. April 1989.

\* MEDIA Guide for the Audiovisual Industry, Commission of the European Communities, Bruxelles, 91. ■

**Arş. Gör. Y.Ece Cöklü**  
Marmara üniversitesi İletişim Fak.

## **DİL-İLETİŞİM**

**İletişim alanında daha karmaşık ve kapsamlı yolların gelişmesi sayesinde, insanoğlu ilkel yaşamdan kurtulup, kanunlar, kurallar, bilgi kuramları, fizikötesi, kısaca bir kültür ve bir uygarlık geliştirebilmiştir(I). Kültür ve uygarlığın gelişmesiyle iletişimin doğru orantılı olduğu bu düzenekte ise, temel taş şüphesiz ki "dil"dir.**

Platon'un tanımlamasına göre dil, kendi özel düşüncelerini sesin yardımıyla, özne ve yüklemelerin aracılığıyla anlaşılabilir duruma getirmektir. Burada dilin sadece sözlü bir olgu olarak ele alındığı açıktır. Yeri geldiğinde aynen sözlü dilin işlevini gören, hatta bazen bu görevi daha iyi başaran, hareket, jest, mimik ya da yazıyı gözardı etmemiz gerekli, ancak çoğu felsefeci ve dilbilimci dili sadece sözlü dil olarak kabuletmeye eğilimindedir.

Avrupa yapısalcısı ve dilbilimin kurucusu Saussure'e göre ise: Dil, dilyetisinin en önemli, ama yalnızca belli bir bölümüdür. Hem dilyetisinin toplumsal ürünüdür, hem de bu yetinin bireylerce kullanılabilmesi için toplumun benimsediği zorunlu bir uzlaşmalar bütünüdür(II). Böylece dil toplumsal bir üründüğüne göre, kullanıldığı zaman toplulukları toplum haline getirme özelliğine de sahiptir. Öte yandan uzlaşmayı ve paylaşmayı getirdiğinden, yukarıda vurgulandığı üzere, iletişimin temel taşıdır.

İnsanoğlunun birbiriyle iletişime girme gereksinimi yemek yemek ya da örtünmek gibi fiziksel gereksinimler kadar önemlidir. Günümüz uygarlığında iletişime duyulan bu ihtiyaç hem öncelik hem de hayatta kalmada önem taşımaktadır. Basitçe tanımlandığında iletişim, bilginin, düşüncelerin davranışların bireyden diğerine aktarılmasıdır (III).

Birbirine benzer soyo-kültürel ögelere sahip insan gruplarını, dilin sihiri ile bir arada tutmayı başaran iletişim olgusu, hiç şüphe yok ki, dinamizmi ile yüzyıllardır hem kendini hem de insanoğlunu ilirletmiştir. M.Ö. 35.000 yılından beri konuşma yetisine sahip insanoğlunun toplumsal ve kültürel değişimine paralel olarak, iletişim teknolojisi de gelişmiştir. Ancak, sözlü iletişimin 3600 yıllık kapladığı bu sürecin yaklaşık altıda beşi aşıldıktan

sonra "yazı" ile tanışılmıştır. Örneğin Sümerlerin kil tablet üzerine yazıları M.Ö. 4000 yılındadır. Gutenberg'in ilkel baskı aracı ise M.S. 1453'te ancak ortaya çıkmıştır. (IV).

Burada sözlü yazılı iletişimin bir çatışması karşımıza çıkabilir. Günümüzde yaşayan ya da yokolmuş uygarlıklar hakkındaki bilgileri, büyük oranda yazılı kaynaklardan elde ettiğimiz halde, insanoğlu sosyal ve kültürel geleneklerini bir nesilden diğerine öncelikle yazılı değil, sözlü iletişim ile aktarır (V).

Oysa ki, sanayileşme dediğimiz toplumun ekonomik seçimi sözlü ve yazılı iletişimdeki bu farklılığı ortadan kaldırmış ve kitle iletişim araçlarını artık ilkel olmayan insanoğlunun hayatına sokmuştur. Elektrikliğin bulunmasıyla ortaya çıkan telgraf (1835), telefon (1876), fotoğraf (1827), sinema (1895), radyo (1895), televizyon (1927), renkli televizyon (1951), bilgisayar (1942), video (1968) ve diğer uzantılar bu yüzyılın sanayi toplumundaki iletişim teknolojisi gelişmeleridir (VI).

Sonuçta görülüyor ki, hangi şekilde olursa olsun kendini anlatımın tek yolu olan dil ve iletişim, uygarlık bağlamında insanoğlunun yansıtıcısı durumundadır. Öz bir tanım ile insanın doğaya kattığı her olgu kültür olduğuna göre; dil, iletişimi sağlamak için girşilen çabalar ve bu çabaların teknolojik varoluşları olan kitle iletişim araçları da birer kültürdür.

#### **KAYNAKÇA**

I. Charles S. Steinberg, The Communicative Arts, Hastings House Publishens, New York, 1970, s.4

II. Berke Vardar yönetiminde derleme, XX. Yüzyıl Dilbilimi, TDK., s.14

III. Warren K. Agee, Phillip H. Ault, Edwin Emery, Introduction To Mass Communications, New York, 1982, s.4

IV. Doç. Dr. Ersan İlal, İletişim-Yığın-sal İletişim Araçları ve Toplum, Der Yayınları, s. 14

V. Steinberg., A.g.e. s.3

VI. İlal., A.g.e. s.14

## Radyocukluta Büyük Devrim:

# Digital Audio-Broadcasting Deneme Yayınları Başladı

Uzun yıllardan beri üzerinde çalışılan Digital ya da audionumerique denen radyo türünün deneme yayınları geçen Nisan'da Paris'te baylatıldı.

Bu yayınlar şimdi tek bir frekans üzerinden 10 radyo istasyonundan birden yapılıyor. Denemeyi başlatan istasyonlar şunlar:

- Dört kamusal radyo: **France-Info, FIP, Radio France International ve Radio Hector.**

- Ulusal düzeyde dört özel radyo şebekesi:

**Europe 1, RTL, RMC, NRJ.**

- Bir uluslararası düzeyde radyo: **Skyrock-La Cascade.**

- Bir de yedi radyo istasyonundan oluşan bir mozaik şebeke:

**Europe 2, FUN, REM, M40, Nostalgie, Radio-Classique ve O'FM.** Bu olay Fransa'da bir "Première Mondiale" yani Dünyada ilk gösteri ve büyük bir devrim olayı sayılıyor. Ama derhel şunu belirtmek gerekiyor, bugün bu yayınları izleyecek alıcı radyo sayısı bütün Fransa'da 30'un üstünde değil, yani, dinleyicilerkendi radyoları ile bu yayınları izleyemeyecekler. Digital yayınları izleyebilmek için özel radyolar üretmek gerekiyor.

Digital radyo alıcısı üretimi hazırlıklarına başlayan firmaların başında Thomson Consumer Electronics geliyor. Yapılan hesaplara göre bu firmanın üreteceği alıcının fiatı 17 bin

doları bulacak.

Bunun yanısıra Philips de digital alıcı üretmeye hazırlanıyor. Onların fiatı da yaklaşık 4 bin dolar olacak. Fiatlar çok yüksek ama, yapılan hesaplara göre bu tip radyolara tüm Avrupa ülkelerinde 700 milyon müşteri çıkacak. Yapılacak yatırımların boşa gitmeyeceği sanılıyor.

Piyasa araştırmalarına göre Avrupalılar digital radyo için şimdiki alıcılara ödedikleri paranın %30 fazlasını ödemeye hazır durumdadır.

Digital radyoların başlıca özellikleri şunlar: Müzik programları her zaman bir C.D. niteliği ile dinlenecek; yayınlar birbirine karışmayacak, örneğin bir anayol da giderken hangi yönde olursanız olun radyoyu tam bir nitelikte dinleyeceksiniz; yayınlarda hiç parazit olmayacak.

Bir de şu var, alıcınızın bir "intelligent" zeka sistemi olursa müziği dinlerken radyonuzun ekranında dinlediğiniz parçanın bestecisinin, yorumcusunun adını ve biyografisini de okuyabileceksiniz.

Digital radyoya artık yakın geleceğin radyosu diye bakılıyor. Renkli televizyonlar, videolar nasıl her eve girdiyse digital radyoların da o tür bir devrimle her yere girmesi girmesi ve FM sisteminin yerini alması bekleniyor.

Digital radyoculuk frekans sorununa da başka çözümler getiriyor. Verici sayısı artacak, bunun yanı sıra program program üretiminde de %30-50'lik bir artış bekleniyor. Dinleyiciye daha çeşitli olanaklar sağlanacak.

Radyo-TV Yüksek Konseylerinin görevlerinde de bu açıdan değişiklik olacak. Digital radyolarda frekans dağıtımının nasıl düzenleneceği şimdiden tartışılıyor. Bugün için 10 radyo istasyonu bir tek frekans kullanıyor ama, yayın bu dağıtım işi başka sorunlar yaratacak.

Bütün dünyadaki radyo alıcısı üreticileri şimdi üretimlerini digital sisteme göre düzenlemeye başlıyorlar. Bugün kullandığımız radyolar yakın bir gelecekte transistörlerin bulunmasından önceki yılların radyolarına benzeyecek galiba.

Hıfzı TOPUZ

## Hoşgörü Yılı : Kimleri Çağıracağız?

1995 Eylül'ünde Türkiye'de yapılması kararlaştırılan "Hoşgörü Sorunları Üzerinde Uluslararası Kologyum"a çağrılacak ünlü yabancı kişilerin geçici listesi Unesco Milli Komisyonu'na sunulmuştur: Listede şu isimler yer almaktadır:

- **Elie Wiesel**, Nobel Barış Ödüllü, Boston Üniversitesi;

- **Catherine La Lumière**, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri;

- **Mme. Jeanne Hersch**, Cenevre Üniversitesinde Felsefe Profesörü;

- **Allal Sinaceur**, Kültür Bakanı, Rabat;

- **Lord Menuhin**, viyolonist, Londra;

- **Mme. François Barret-Ducroq**, Evrensel Kültür Akademisi Genel Sekreteri, Paris;

- **Jean d'Ormesson**, Fransız Akademisi üyesi, ünlü roman yazarı;

- **Maurice Boorman**, Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında dialog konusunu içeren yapıtların yazarı;

- **Hans Kung**, Alman filozofu;

- **Mohamed Arkoun**, Filozof;

- **Jorge Amado**, yazar, Brezilya;

- **Umberto Eco**, Filozof, İtalya;

- **Francis Bebey**, Müzikolog, yazar, gitarist, Kamerun;

- **M. Narayaman**, Nehru Üniversitesi eski Rektörü, Hindistan;

- **Ehsan Naraghi**, Unesco;

- **Betty Reader**, Kolombiya Üniversitesi, USA;

- **Prof. Yassen N. Zassorsky**, Gazetecilik Fakültesi Dekanı, Moskova;

- **Roger-Pol Droit**, yazar, Le Monde gazetesi;

- **Dalai-Lama**

## Avrupa'da Göçmen İşçilere Saldırdılar

Avrupa'da göçmen işçilere karşı yapılan saldırılarda medyaların rolü üzerinde uluslararası bir seminer düzenlenmesi için Türk delegasyonu 1993 Kasım'ında Paris'te toplanan Unesco Genel Konferansına bir karar tasarısı vermiş ve bu konferansta kabul edilmişti.

Bu seminerin önümüzdeki sonbaharda Essen'de Türkiye Araştırmalar Merkezi'nin ve Alman Milli Komisyonu'nun katılımı ile toplanması için hazırlıklara başlanmıştır.

# Houphouet-Boigny Barış Ödülü : Ödül'e Bosna'da öldürülen gazetecileri aday gösterdik

Unesco Türkiye Milli Komisyonu Fildişi Kıyısı eski devlet başkanı Houphouet-Boigny Barış Ödülü'nün 1993-1994 yıllarında Bosna Hersek'te insan haklarına ve insan onuruna tam bir saldırı içinde hunharca öldürülen 13 gazeteciye ve onların haklarını korumak için çetin savaşlar veren Sınırsız Gazeteciler Örgütü "Reportes Sans Frontières"e verilmesini önerdi.

Ocak 1991'den bu yana Bosna Hersek'te öldürülen gazeteci sayısı 68'dir. Ocak 1993'ten bu yana öldürülen gazeteciler de şunlardır:

**Milos Vuyović:** Radyo gazetecisi. Saray Bosna'ya 10 km. uzaklıkta İlidza'da 30 Ocak 1993'te görevi başında öldürüldü.

**Zivko Filipović:** Srpsko Slovo gazetesinde foto muhabiri. O da 30 Ocak 1993'te İlidza'da öldürüldü.

**Zeljko Ruziç:** Saraybosna radyosunda gazeteci. 2 Şubat 1993'te Saraybosna'da Başbakanlık binasının önünde patlayan bir bomba ile öldürüldü.

**Guido Puletta:** İtalyan gazetecisi 29 Mayıs 1993'te Bosna'ya yiyecek yardımı taşıyan bir konvoyu izlerken

kurşunlanarak öldürüldü.

**Dominique Lonneux:** Belçikalı kameraman. Mavi bereli İspanyol askerlerini Meksika Televizyonu adına izlerken 2 Haziran 1993'te Jablanika'da başından vurularak öldürüldü.

**Ramko Elez:** Foça Radyosu'nda gazeteci. Saraybosna'ya 35 km. uzaklıkta Sırpların Müslümanlara saldırılarını izlerken 10 Haziran 1993'te öldürüldü.

**Ömer Taşar:** Milli Gazete muhabiri. Sırp bombalarıyla öldürülen 7 kişinin cenaze törenini izlerken 27 Haziran 1993'te göğsünden aldığı bir yara ile öldürüldü.

**İbrahim Gökse:** İngiliz basınına bir röportaj hazırlamak için Saraybosna'ya gitmişti, dönerken 11 Temmuz 1993'te Hava alanında vurularak öldürüldü.

**John Hasek:** Çek kökenli Kanadalı gazeteci. 30 Haziran 1993'te Bosna'da başından ve ciğerlerinden aldığı yaralar sonucu 1 Ocak 1994'te öldü.

**Marco Luchetta:** RAI-UNO İtalyan televizyonu muhabiri. 28 Ocak 1994'te Mostar'da Hırvat bombaları al-

tında öldü.

**Dario d'Angelo:** RAI-UNO televizyonunda kameraman. O da aynı gün, 28 Ocak 1994'te Mostar'da öldürüldü.

**Brian Buton ve Francis Tomariç:** Magnolia News adında bir Amerikan ajansı ve Spin adlı bir dergi için röportaj yaparken 2 Mayıs 1994'te Mostar yakınlarında öldürüldüler.

## Uluslararası Müzik Konseyi Ödülü

Unesco Türkiye Milli Komisyonu Unesco'ya bağlı Uluslararası Müzik Konseyinin düzenlediği ödül için pianist Hüseyin Sermet'i aday gösterdi. İlk kez 70'li yıllarda Unesco bursuyla Fransa'ya giden Hüseyin Sermet yıllardan beri çalışmalarını orada sürdürmekte ve çeşitli ülkelerde resitaller vermektedir. Hüseyin Sermet'in Fransa'da yaklaşık 10 C.D. plağı yayınlanmıştır.

### İLETİŞİM DÜNYASI Sahibi

UNESCO Türkiye  
Milli Komitesi Adına  
Prof. Dr. Oluş Arık  
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü  
Hıfzı Topuz

### Yazışma Adresi

UNESCO Türkiye Milli  
Komisyonu İletişim Komitesi  
Göreme Sok. No. 7 Kavaklıdere  
/ Ankara Fiyatı: 1.000 TL.  
Yapımı ANT Yayınları  
İSTANBUL

## UNESCO TÜRKİYE MİLLİ KOMİSYONU

Başkan Prof. Dr. Oluş Arık; Başkan Vekilleri:  
Prof. Dr. Emel Doğramacı, Prof. Dr. İlber Ortaylı,  
Üyeler: Prof. Dr. Arsin Aydınuraz, Recep Bilginer,  
Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu, Bener Cordan, Nevzat  
İlhan, Prof. Dr. Emre Kongar, Ali Engin Oba,  
Asuman Safi, Prof. Dr. Ümit Serdaroğlu, Prof. Dr.  
Ayşe Soysal, Uygur Tazebay, Hıfzı Topuz.

### İLETİŞİM KOMİTESİ

Başkan: Hıfzı TOPUZ

ÜYELER: Prof. Dr. Oya Tokgöz, Prof. Dr. Niyazi Öktem, Seyfettin Turhan, Dr. Şengül Özerkan, Dr. Edibe Sözen, Yard. Doç. Mahmut Oktay, Sami Karaören, Güneş Buharlı.